

В. ШЕКСПІР
МАКБЕТ

ДЕРЖАВНЕ
ВИДАВНИЦТВО
• МИСТЕЦТВО •

ВІЛЬЯМ ШЕКСПІР

М А К Б Е Т

Трагедія на 5 дій

**Переклад з англійської
Ю. КОРЕЦЬКОГО**

**Редакція і післямова
А. ГОЗЕНПУДА**

**ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
«МИСТЕЦТВО»
1940**

ДІЙОВІ ОСОБИ:

Дункан, король Шотландії

Малькольм }
Дональбайн } його сини

Макбет, полководець королівського війська, а згодом — король

Банко, полководець королівського війська

Макдуф }
Ленокс }
Рос } шотландські вельможі
Ментіт }
Ангус }
Кетнес }

Флінс, син Банко

Сівард, граф Нортomberлендський, полководець англійського війська

Молодий Сівард, його син

Сейтон, офіцер із почиту Макбета

Хлопчик, син Макдуфа

Англійський лікар

Шотландський лікар

Солдат

Воротар

Старик

Леді Макбет

Леді Макдуф

Придворна дама при леді Макбет

Геката

Три відьми

Лорди, дворяни, придворні дами, офі-
цери, солдати, убивці, слуги та ін.

Дух Банко та інші примари

Місце дії: Шотландія, Англія

ДІЯ ПЕРША

СЦЕНА 1

Пустка.

Грім та блискавка. Входять три відьми.

Перша відьма

Коли нас доля знов зведе?
В дощі, у гromі, в бурі—де?

Друга відьма

Як ушухне розрух клятий,
Як проситимуть пощади.

Третя відьма

Місце де?

Друга відьма

У чистім полі.

Третя відьма

Там Макбета стріне доля.

Перша відьма

Іду я, котик!

Друга відьма

Крекче жаба.

Третя відьма

Час!

Усі

Зло—в добрі, добро—у злі.
Полетімо у нечистій млі!

[Виходять.]

СЦЕНА 2

Табір коло Фореса.

Далекий грім бою.

Входять Дункан, Малькольм, Дональбайн, Ленокс і Слуги; вони зустрічають скривавленого Солдата.

Дункан

Хто цей солдат, укритий кров'ю? Він,
Здається, може розповісти нам
Останні новини про бунт.

М а л ь к о л ь м

Цей воїн

Мене хоробро й мужньо від полону
Урятував. Привіт, відважний друже!
Ти королеві розкажи про бій.
В якому стані був він?

С о л д а т

У непевнім;

Немов пловці, яким снаги не стало,
Зчепилися два війська: їх обійми
Смертельні для обох. Макдональд лютий—
Народжений для зради, бо пороки
Кишать на нім—з західних островів
Зібрав загони кернів, галогласів*,
І доля посміхнулась клятій чварі,
Немов наложниця бунтівника...
Але слабкі усі зусилля долі,
Макбета не дарма хоробрим звать,
Зневажив долю він! мечем незламним,
Який димився кров'ю ворогів,
Коханець доблесті пробив дорогу
І стрівувся з негідником;
З ним не прощався, рук не тиснув, поки
Не розпорів од черева до рота
І голову його здійняв на мур.

---

* Керни і галогласи (kerns and gallowglasses) — ірландські воїни; перші—легкоозброєні вершники, другі—піші, важко озброєні.

Д у н к а н

О доблесний кузен! Достойний рицар!

С о л д а т

Але бува, що край, де сходить сонце,
Несе нам бурі та громи зловісні:
Отак із джерела надій високих
Біда прийшла. Почуй, король шотланд-
ський!

У броню слави вбране правосуддя
Погнало прудконогих кернів геть,
Але король норвежський в ту годину
З новими силами, у блиску зброї
Напав на нас.

Д у н к а н

Не налякало це
Макбета й Банко?

С о л д а т

Налякало так,
Як горобці—орлів, як заєць—лева.
Сказати правду, наче дві гармати,
Подвійними зарядами набиті,
Вони подвійно грянули в бою...
Чи в крові їм купатися схотілось,
А чи нову Голгофу відтворити,—
Сказать не можу...
Я слабну, рани просять допомоги.

Д у н к а н

Слова твої тобі, як рани, личать,
Бо честю пахнуть. Лікарів йому!

[Виходить солдат в супроводі інших.]

Хто йде сюди?

Входить Рос.

М а л ь к о л ь м

Достойний Росський тан*.

Д у н к а н

Як сяють очі! Новину чудесну
Несе він.

Р о с

Бог боронить короля!

Д у н к а н

З яких країв прибув, достойний тане?

Р о с

Я—з Файфа, мій король великий. Там
Норвежські стяги дратували небо
І віяли на наш народ морозом.
Король норвежський з військом незчисленим,
А з ним отой мерзенний зрадник Кавдор

---

* Тан (thane)— титул, що відповідає титулові барона.

Пішли війною проти наших сил.
Але Макбет, Белони* наречений,
У вірній броні вирушив на бій;
Він упритул із ворогами бився
І загнуздав їх гордість; отже, ми
Перемогли.

Д у н к а н

Велике щастя!

Р о с

Нині

Свено, король норвежський, просить миру;
Його бійців ми не дали ховати,
Аж поки не заплатить на Сент-Кольмі
Нам десять тисяч доларів за це.

Д у н к а н

Тан Кавдор більше нас уже не зрадить:
Йому негайну смерть оголоси,
Макбетові—його маєтки всі.

Р о с

Зроблю, як мій король сказав.

Д у н к а н

Він загубив, але Макбет придбав.

[Виходять.]

---

* Белона — римська богиня війни.

СЦЕНА 3

Степ.

Грім.

Входять три відьми.

Перша відьма

Де була ти, сестро?

Друга відьма

Свиней убивала.

Третя відьма

Сестро, а ти?

Перша відьма

Моряцька жінка лускала каштани,
Гризе, гризе, гризе. „А дай мені!“ — кажу.
„Киш, відьмо!“ — товстозада верещить.
Подавсь її хазяїн до Алеппо, шкіпер „Тигра“.
Туди я помандрую в ситі
І, як безхвостий щур неситий,
Згризу, згризу, загризу!

Друга відьма

Я тобі вітра дам.

Перша відьма

Спасибі вам.

Друга відьма
Я другий позичу.

Перша відьма
Інші я сама покличу.
Гавані усі—мої,
І мої ж усі краї—
Карти моряка.
Стане він сухим, як сіно;
Ні дрімоти, ні спочину
Не дадуть ні ніч, ні день;
Клятим буде між людей.
Тричі дев'ять тижнів буде
Зла хвороба гризти груди,
А його злиденну шхуну
Битимуть лихі буруни...
Ось, дивіться!

Друга відьма
Що це, що це?

Перша відьма
Бачте—палець морехода:
Плив додому в непогоду.

Барабан за сценою.

Третя відьма
Барабане, гуди!
Сам Макбет іде сюди!

Усі

Сестри відьми, віщі душі,
Скороходи моря й суші
Ходять ходором отак:
Три—твое, і три—мое,
І втретє три—дев'ятка є.
Ось готові чари.

Входять Макбет і Банко.

Макбет

Це дивний день—поганий і прекрасний.

Банко

До Фореса далеко? Хто такі?
Такі охлялі, худорляві, дикі,
Немов не жителі землі вони,
Хоч ходять на землі. Чи ви живі?
Людські питання зрозумілі вам?
Ось кожна притулила схудлий палець
До губ сухих... Ви—начебто жінки,
Та ваші бороди мене бентежать.

Макбет

Кажіть, якщо ви здатні. Хто такі?

Перша відьма

Привіт, Макбет! Привіт тобі, тан Гламіс!

Друга відьма

Привіт, Макбет! Привіт тобі, тан Кавдор!

Третя відьма

Привіт, Макбет, привіт, король майбутній!

Банко

Чому здригнулись, сер? Чи ви злякались
Речей приемних? Заклинаю вас,
Чи ви примари, чи жінки насправді?
Шляхетного супутника мого
Ви титулом належним привітали
І вшанували віщуванням слави
Нової та надією на трон.
Він зачарований. Мені ж—ні слова.
Якщо ви дивитесь у зерна часу
І знаєте, яке з них проросте,
Скажіть мені,—не прошу ласки я
І не злякаюсь люті.

Перша відьма

Привіт!

Друга відьма

Привіт!

Третя відьма

Привіт!

Перша відьма

Менший, ніж Макбет, а більший.

Друга відьма

Не такий щасливий, а щасливіший.

Третя відьма

Ти—предок королів, хоч не король.
Так привіт, Макбет та Банко!

Перша відьма

Банко та Макбет, привіт!

Макбет

Стривайте но, віщунки загадкові;
Я після смерті Сінела*—тан Гламіс;
Але ж—не Кавдор. Бо живий тан Кавдор
І квітне він. А бути королем—
Так само неможливо, як і стати
Кавдорським таном. Звідки ви здобули
Цю дивну звістку? І чому ви тут
У проклятім степу спинили нас
Пророцькими вітаннями? Кажіть!

[Зникають відьми.]

Банко

Є шумовиння на землі так само,
Як на воді. Та де ж вони тепер?

---

* Сінел— батько Макбета

Макбет

Розтанули. Те, що здавалось плоттю,
Розвіяв вітер. Їх нема. Шкода!

Банко

Та чи було все те, про що говорим?
Чи ми вкусили кореня безумства,
Який наш розум полонив?

Макбет

Ви—предок королів.

Банко

А ви—король.

Макбет

Тан Кавдорський до того ж, чи не так?

Банко

Атож—це їх слова. Хто йде сюди?

Входять Рос і Ангус.

Рос

Король зрадів, коли почув, Макбет,
Про успіх твій; коли він прочитав,
Як сам-на-сам ти йшов на бунтарів,
То він не знав, що висловити перше—
Здивовання? Хвалу? і він замовкнув.
Куди б не глянув він у славний день,

Повсюди ти норвежців гордих бив
І не боявся ти примари смерті,
Яку покликав сам. І швидше слави
Гінці летіли, і приносив кожен
Гучну хвалу престола оборонцю,
І перед королем її складав.

А н г у с

З подякою від короля прийшли ми;
Він кликати велів тебе до себе,
Та нагороди ще не шле.

Р о с

А в за поруку більшої шаноби
Велів король, щоб я тебе вітав
Із титулом новим твоїм—тан Кавдор.
Віншую титулом, достойний тане!—
Він твій.

Б а н к о

Як! Міг диявол правду мовить?

М а к б е т

Живий тан Кавдор. Я не хочу шатів
Чужих.

А н г у с

Той, хто був таном, ще живе;
Та вирок тяжкий придушив життя,
Яке утратить він. Чи був у спілці

З норвежцем він, чи то бунтівника
Підтримав потайки, чи з обома
Вітчизні готував загин,—не знаю;
Але признався він у підлій зраді,
І він уже не тан.

Макбет

(убік)

Гламіс, тан Кавдор!
Найбільше ще попереду.

(Голосно.)

Спасибі.

(До Банко.)

Що ж? Царюватимуть нащадки ваші?
Бо ті, хто Кавдором мене назвали,
Казали так.

Банко

Повірите ви їм,
І запалитись можете бажанням
Зійти на трон, тан Кавдор. Дивно це:
Буває часто—щоб згубити нас,
Нечиста сила правду нам віщує
І зваблює нас на дрібниці чесній
У глибочінь облуди.

(До Ангуса і Роса.)

Два слова, друзі.

Макбет

(убік)

Сказано дві правди—
Пролог щасливий до страшної дії,
Де тема—царство... Дякую, панове.

(Убік.)

Цей заклик потойбічних сил не може
Ні злим, ні добрим бути: якщо він злий,
То чом у запоруку перемоги
Почався правдою? Бо я—тан Кавдор.
Якщо він добрий, то чому так вабить
Страшне видіння? Стало сторч волосся,
Мое спокійне серце в ребра б'є
Стривожено. Теперішні жахи—
Дрібні перед удаваним страхіттям...
Думки, де вбивство—ще в уяві тільки,
Струсили всю істоту, сили слабнуть
Від здогадів, існує тільки те,
Чого нема.

Банко

Замислився наш друг.

Макбет

(убік)

Мені готує доля трон? Хай доля
Сама це робить.

Банко

У новій шанобі
Йому, неначе в одязі незвичнім,
Незручно покищо.

Макбет

Та будь що буде!
Ходи часу не спинять бурі й грози.

Банко

Макбет шановний, ми чекаем вас.

Макбет

Пробачте: мозок мій слабкий шукав
Діла забуті. Всі турботи ваші
Записані у книзі, що читаю
Я кожен день. Ходім до короля.

(До Банко.)

Подумайте про ці діла, а згодом,
Коли все зважимо, поговорімо
Одверто ми на самоті.

Банко

Охоче.

Макбет

А поки—досить. Ну, ходімо, друзі.

[Виходять.]

СЦЕНА 4

Форес. Палац.

Сурми.

Входять Дункан, Малькольм, Дональбайн, Ленокс і почет.

Д у н к а н

Кавдора стратили? Вернулись ті,
Кому я доручив це?

М а л ь к о л ь м

Володарю,
Тих ще нема. Але я мав розмову
Із очевидцем страти. Він казав,
Що Кавдор повнотою визнав зраду,
Бажав прощення вашого і ревно
Спокутував гріхи; в його житті
Найкращим був кінець; він помирав,
Неначе здавна помирати вчився;
І найдорожче він відкинув, ніби
Пусту дрібницю.

Д у н к а н

Ні, нема науки,
Яка в обличчі душу прочитала б:
Я дворянинові цьому в усьому

Так довіряв.

Входять Макбет, Рос і Ангус.

О, мій кузене славний!

Гріхом невдячності я завинив,
Але вперед летів ти надто швидко:
Коли б на крилах нагорода мчала—
Не наздогнала б. Я хотів би, право,
Щоб меншими були твої заслуги:
Я повнотою міг би заплатити
За них. Тепер сказати мушу так:
Твої заслуги вищі всіх подяк.

Макбет

Виконання обов'язку мого
Само є нагорода. Вам, владарю,
Належить наш обов'язок, а ми
Лиш діти й слуги вашого престолу
І мусимо робити все для честі
Й любові вашої.

Дункан

Щасливим будь!

Ти мною вирощений, я подбаю,
Щоб ти розквітнув. Благородний Банко,
Не менше заслужив і ти, й тобі—
Не менша слава. Дай тебе до серця
Притиснути!

Банко

Коли розквітну там,
Ваш буде урожай.

Д у н к а н

Безмірне щастя,
І лишок радості сховатись хоче
У краплі смутку. Діти, рідні, тани,
І ви, мені найближчі, знайте всі:
Ми вирішили трон заповідати
Малькольму, сину старшому: йому
Даруем титул принца Кемберленда.
Ця милість одинокою не буде —
І знаки благородства, наче зорі,
На всіх достойних сягатимуть... Ну ж бо,
Рушаймо в Інвернес.

М а к б е т

Важкий мені спочин, що вам не служить.
Обрадувати поспішу я сам
Дружину звісткою про ваш приїзд.
Дозвольте вийти.

Д у н к а н

Мій достойний Кавдор!

М а к б е т

(убік)

Принц Кемберлендський! Ось він, той поріг,
Де впав би я, коли б зійти не міг.
О, світло зір! Ти променів не лий
На темний, на глибокий замір мій!
Мруж око над рукою! Бо страшні
Діла руки судилися мені.

[Виходить.]

Д у н к а н

Це вірно, Банко, він одваги повен,
Мене годують похвали йому;
Це—справжній бенкет. Їдемо за ним,
Він поспішив прийом нам готувати.
Який безцінний родич!
Сурми.

[*Виходять всі.*]

СЦЕНА 5

Інвернес. Замок Макбета.

Входить леді Макбет, читаючи лист.

Леді Макбет

„Вони мене зустріли в день перемоги, і я твердо переконався, що їм відомо більше, ніж смертним. Коли я палав бажанням розпитати їх далі, вони стали повітрям і розтанули в ньому. Поки я стояв, вражений цим, прийшли посланці короля й віншували мене таном Кавдор. А цим титулом раніш вітали мене ті віщі сестри, і вони таки сказали мені про будуччину: „Привіт, король майбутній!“ Я вирішив повідомити про це тебе, дорога подругомого величчя, щоб ти не втратила своєї частки радощів, не знаючи, яке величчя обіцяно тобі. Збережи це в своєму серці і прощай“.

Уже ти Гламіс... Кавдор... будеш тим,
Що віщували... Хоч боюсь твоєї

І Природи; милосердя молоком
Ти надто повний, і не підеш ти
На шлях найближчий... хочеш ти величчя,
І честолюбство маєш, та не маєш
Супутниці їх—злови... На висоті
Зійти бажаєш чесно, і без кривди
Неправе діло виграти. Щось, Гламіс,
Гука в тобі: „зробити треба так!“
А те, чого ти прагнеш і боїшся,
Незробленим лишається. Сюди!
Тобі я в вухо надихну свій дух,
Відважним язиком усе здолаю,
Що заступило шлях твій до вінця,
Яким і доля й потойбічні сили
Тебе вінчали вже.

Входить Гонець.

Які новини?

Гонець

Король тут буде в ніч.

Леді Макбет

Ти збожеволів!..

Твій пан із ним? Так він би попередив,
Щоб я приготувала зустріч.

Гонець

Це вірно, пані: поспішає тан.
Попереду його мчав мій товариш

І задихнувся, ледве звістку міг
Мені сказати.

Леді Макбет

Прийміть його як слід,
Він—вісник радощів.

[Виходить Гонець.]

І крук охрипнув,
Прокрякавши про прибуття Дункана.
Ідіть сюди, ви, духи злих думок,
Думок про вбивство! Стать мою згубіть,
Від голови до ніг мене наповніть
Безжалісною люттю! Кров згустіть,
Нехай закритим буде шлях сумлінню,
Нехай природний жаль не захитає
Жорстокий намір мій, повставши миром
Між ним і дією. Ви, духи вбивства!
Де б ви тепер незримо не літали
В шуканні зла—летіть сюди на груди
Мої жіночі—пить не молоко,
А жовч! Наблизься, непроглядна ніч,
І чорним димом пекла огорнись:
Хай ніж не бачить рани, що завдасть,
Кріз ковдру темряви не гляне небо,
Не крикне: „Стій!“

Входить Макбет.

О, Гламіс, славний
Кавдор!

О ти, якому прорекли величчя!
Твій лист мене далеко переніс
За грані темного „сьогодні“. Я
Майбутнє відчуваю вже.

Макбет

Кохана,

Дункан приїде в ніч.

Леді Макбет

Коли ж від'їде?

Макбет

Уранці, як гадає.

Леді Макбет

О, ніколи

Не бачитиме сонце ранок цей!
Мій тан, обличчя ваше—наче книга,
Де люди прочитають дивні речі.
Щоб обдурити світ, нам треба бути
Таким, як світ. Хай будуть очі, голос
Привітними; будь мов невинна квітка,
Де схована змія. Того, хто їде,
Почастувати треба. Доручи
Мені турботи всі цієї ночі,
І всі прийдешні дні та ночі будем
Ми повновладно царювать над людом.

Макбет

Ми згодом поговоримо.

Леді Макбет

Сміліше!

З лица міняється, хто страхом дише...
Усе довір мені!

[Виходять.]

СЦЕНА 6

Інвернес. Перед замком Макбета.

Гобої та факели.

*Входять Дункан, Малькольм, Дональбайн, Банко,
Ленокс, Макдуф, Рос, Ангус і почет.*

Дункан

Приємно розташований цей замок;
Повітря свіже лащить покірно
До наших почуттів.

Банко

Ось літній гість,
Церковний житель, стриж,—де він живе,
Там повівають миром небеса:
Немає тут ні виступа, ні фріза,
Де б цей веселий птах не збудував
Свого гнізда. Помітив я давно—

Де люблять ці птахи гніздитись, там
Повітря чисте.

Входить леді Макбет.

Д у н к а н

О, шановна пані!

Любов нам часом завдає турбот,
А все ж ми вдячні за любов. Отож
Ви богу дякуйте за всі турботи,
А на́м—за клопіт.

Л е д і М а к б е т

Наші всі труди,
Подвоєні та зроблені ще двічі,
Були б нікчемними супроти шани
Глибокої й високої, яку
Величність ваша дарували нам.
Ми мусимо за благо давне й нове
За вас молити бога.

Д у н к а н

Де ж тан Кавдор?

Ми мчали, сподівавшись перегнати
Його, але він досконалий вершник.
Любов його, гостріше, ніж остроги,
Гнала вперед. Прекрасна господине,
Цю ніч ми—ваші гості.

Л е д і М а к б е т

Ваші слуги

Теж мають слуг, і все, що їм належить,

Належить вам, величність ваша. Ми—
До ваших послуг.

Д у н к а н

Дайте вашу руку;
Ведіть нас до господаря. Його
Ми любим, обдаруємо ще більше,
Дозвольте, господине...

[Виходять.]

СЦЕНА 7

Замок Макбета.

Гобої та факели.

*Через сцену проходять слуги з посудом і стравами.
Потім входить Макбет.*

М а к б е т

Коли, зробивши це, я все зробив би,
То швидко б я робив. Коли б убивство,
Сліди заплутавши, лишило успіх,
Коли б самий лиш цей удар міг бути
Початком і кінцем всього хоч тут,
На цій мілині часу,—ми рискнули б
Життям прийдешнім. Та здійсниться суд
Ще в нинішнім житті. І той, хто вчить
Кривавої науки, мусить сам
Її боятись: вірне правосуддя
Убивчий трунок наш само підносить

До наших уст... Під захистом він тут
Подвійним і міцним: поперше, я—
Підданий, родич; далі—я хазяїн
І мушу двері від убивць замкнути,
А не тримати сам ножа. До того ж
Дункан так милосердно царював,
Тримав так чисто свій високий сан,
Що, наче ангели сурмоязика,
Його чесноти проклянуть убивство,
І жаль—немов би голе немовля
На крилах вітру, й херувими неба
На басунах незримих полетять,
І в кожне око віятиме жах,
І вітер у сльозах потоне. Чим
Пришпорю замір мій? Тут є лише
Незмірне честолюбство: стане дибом,
І плигне, та впаде.

Входить леді Макбет.

Які новини?

Леді Макбет

Уже він повечеряв. Чом ти вийшов?

Макбет

Про мене він питав?

Леді Макбет

А ти не знаєш?

Макбет

Продовжувати діло це не будем:
Він щойно вшанував мене; здобув
Я славу золоту поміж людей;
Поки виблискує вона, я хочу
Її носити.

Леді Макбет

П'яною була
Надія, у яку вбирався ти?
Прокинулась, зелена та бліда,
І дивиться на порив свій? Тепер
Я знаю, що таке твоя любов.
Боїшся ти наважитись на те,
Чого бажаєш? Хочеш ти дістати
Те, що вважаєш за красу життя,
Але свідомим боягузом жити?
Спочатку— „хочу“, а тоді— „не смію“?
Як бідний кіт у поговірці? *

Макбет

Тихше!

Наважуся на все, що сміє муж;
Хто сміє більше, той не муж.

Леді Макбет

Ще б пак!

Який же звір одкрив мені твій задум?

---

* Англійська поговірка каже: „любить кішка рибу, та боїться лапи замочити“.

Адже тоді ти мужем був іще.
Щоб стати більшим, ніж ти є, ти мушиш
Ще більше бути мужем. І пора
І місце слухні не були, ти ж прагнув.
Тепер пора та місце слухні,—ти ж
Утратив мужність. Я дітей плекала,
Я знаю ніжні губи сосунка...
То хай би він мені всміхався в вічі,
Я б вирвала соски з беззубих ясен
І мозок вибила б, коли б клялась,
Як ти.

Макбет

Що як не вдасться нам?

Леді Макбет

Не вдасться?!

Міцніше натягни струну відваги,
І вдасться все. Коли Дункан засне,
Від подорожі довгої втомившись,—
Двох спальників його я почастую,
Вино та брага так їх подолають,
Що пам'ять—мозку вартовий—розтане,
Мов дим, і стане розуму посуд,
Як перегінний куб. У сні свинячій
Лежатимуть, неначе мертвяки.
Чого тоді не зможемо зробити
З Дунканом безборонним? І чого
Не звалимо на п'яних вартових?
Увесь тягар великого убивства!

Макбет

Віднині ти самих синів народжуй!
Твоя безстрашна вдача може тільки
Чоловіків творити! Нам повірять,
Коли ми кров'ю вимажемо сонних
І їх ножами зробимо те діло,
Що це вони зробили?

Леді Макбет

Хто посміє
Не вірить нам, коли ридати гучно
Над мертвим будемо?

Макбет

Я вже рішився,
Напружу тіло все на подвиг жаху!
Так уперед із виглядом ясним,
Хай чорне серце криється за ним!

[Виходять.]

ДІЯ ДРУГА.

СЦЕНА 1

Інвернес. Двір замку.

Входять Банко і Флінс; Флінс несе факел.

Банко

Чи пізно, сину мій?

Флінс

Не видно місяця; годинника не чув я.

Банко

Заходить місяць завше опівночі.

Флінс

Гадаю, що тепер пізніше, сер.

Банко

Візьми меча... Живуть на небі скупю—
Згасили всі свічки... Візьми й цю зброю...
Мене свинцем придушує дрімота,
Але заснуть не хочу. Сили блага!

Приборкайте в мені думки прокляті,
Які приходять уві сні... Дай меч...
Хто там?

Входять Макбет і слуга з факелами.

Макбет

Ваш друг.

Банко

Як? Не спите? Король у ліжку вже.
У пречудовім настрої він був,
Роздав дарунки пишні вашим слугам.
Цей діамант він шле дружині вашій—
Ласкавій господині. Він безмірно
Всім задоволений.

Макбет

Ми не чекали
І не змогли йому як слід служити,
Не все було готове.

Банко

Все чудесно.
Мені сьогодні віщі сестри снились...
Відкрили правду вам вони.

Макбет

А я

Про них не згадую. Якщо вам треба

Про справи ці поговорити, ми
Час винайдем на це.

Банко

Як ласка ваша.

Макбет

Коли збережете зі мною згоду,
Вам буде честь.

Банко

Аби не втратив я
Старої честі, прагнучи нової.
А з вільним серцем і сумлінням чистим
Я завше буду ваш.

Макбет

Так на добраніч

Банко

Спасибі. На добраніч!

[Виходять Банко і Флінс.]

Макбет

Хай пані, мій напій приготувавши,
Мені подзвонять. Ти же спати йди.

[Виходить Слуга.]

Чи не кинджал перед собою бачу,
До мене держакон? Схоплю тебе!
Не могу взяти, все ж тебе я бачу.
Невже, страшне видіння, тільки зором—
Не дотиком—тебе сприйняти могу?
Чи ти лише уявний ніж, облуда
Гарячкою придушеного мозку?
Та бачу я тебе так само явно,
Як цей, що витягаю.
Ти вказуеш на шлях, яким ішов я;
Такої саме зброї вжити хтів.
Сказились очі, всім чуттям на глум?
Чи кращі всіх вони? Тебе ще бачу;
Ось на твоєму лезі краплі крові
З'явилися. Ні, не існуеш ти:
Криваве діло очі обдурило.
Тепер над половиною землі
Природа наче мертва; грішні сні
Обдурюють людей; приносять відьми
Блідій Гекаті * жертви; чорне вбивство
До зброї встало, вовком—вартовим
Розбуджене; нечутною ходою,
Немов Тарквіній **, до мети іде,
Подібне до примари. Тверда земле!

---

* Геката — в грецькій міфології богиня нічних примар і місяця.

** Секст Тарквіній згвалтував Лукрецію, дружину римського патриція. У Шекспіра є поема „Знеславлена Лукреція“.

Не прислухайся до моїх кроків,
Бо камені кричатимуть про мене
І проженуть мовчазний ночі жах.
Загрожую, а він іще живий.
Від слова замерзає запал дій.

Чути дзвоник.

Іду, кінець; мене покликав дзвоник.
Дункан, не слухай цей могильний дзвін:
Тебе у рай чи в пекло кличе він.

[Виходить.]

СЦЕНА 2

Там же.

Входить леді Макбет.

Леді Макбет

Вони сп'яніли—стала я смілива,
Вони загасли—запалала я.
Тш... це сова, похмурий вісник страти,
Суворо крикнула: „Добраніч!“ Там він...
Розкриті двері, а сп'янілі слуги
Хропуть на варті: я вино змішала,
Смерть і життя змагаються над ними—
Чи жити їм, чи вмерти.

Макбет
(за сценою)

Хто там? Що?

Леді Макбет

Боюсь, прокинулись. А діло ще
Не зроблено. Нас викриє не діло,
А замах. Тш... Поклала їх ножі я,
Найти він мусив. Як не нагадав би
Він батька уві сні, сама б...

Входить Макбет.

Мій муже!

Макбет

Я все зробив. Ти галасу не чула?

Леді Макбет

Я чула тільки сов і цвіркунів.
А ти не розмовляв?

Макбет

Коли?

Леді Макбет

Тепер.

Макбет

Коли спускався?

Леді Макбет

Так.

Макбет

Тш.

Хто спить у другій спальні?

Леді Макбет

Дональбайн.

Макбет

(дивлячись на свої руки)

Видовище сумне.

Леді Макбет

Дурні слова— „видовище сумне“.

Макбет

Один зареготав у сні, а другий
„Убивство!“—крикнув... І вони проснулись...
Стояв я, слухав... Слуги помолились
І знов послули.

Леді Макбет

Двое там лежать.

Макбет

Один гукнув: „Помилуй, боже, нас!“,
А другий відповів йому: „Амінь!“
Немов побачивши ці руки ката...
Я слухав їх, не міг сказати „Амінь!“
На їх слова— „Помилуй, боже, нас!“

Леді Макбет

Ти не зважай на це.

Макбет

Чому не міг я мовити „Аміль“?
Я милості жадав, але „Аміль“
Застряг у горлі.

Леді Макбет

Про подібні речі
Не треба думати, бо збожеволіш.

Макбет

Здалось, я чую крик: „Не спить віднині!
Макбет зарівав сон!“ — невинний сон,
Сон, що розмотує клубок турбот,
Змиває втому теплою водою—
Бальзам для хворих душ, здоров'я спільник,
На бенкеті життя найкраща страва...

Леді Макбет

Про що ти?

Макбет

На цілий дім той крик лунав: „Не спить!
Гламис зарівав сон, а тому Кавдор
Забуде сон, Макбет забуде сон!“

Леді Макбет

Та хто ж оце кричав? Шановний пане,
Ослабите свою шляхетну міць
Думками дикими. Візьміть води
І змийте з рук ці докази брудні.
Чому ножі принесли ви з собою?
Їм місце там: назад їх віднесіть
І слуг обмажте кров'ю.

Макбет

Не піду.
Боюсь подумати, що́ я зробив;
Не смію глянути на це.

Леді Макбет

Безвольний!
Ножі віддайте... Сонний і мертвяк—
Лише малюнки... Дітям тільки личить
Боятися мальованого чорта.
Він точить кров? Я цим вином вини
Позолочу обличчя слуг.

[Виходить.]

Стукіт за сценою.

Макбет

Де стукіт?
Та що зі мною?—Кожен звук лякає!
Що це за руки? Видирають очі!

Чи змиє весь Нептунів океан
Цю кров з руки? Ні, скорше ця рука
Скривавить незліченні моря
І зелень їх багрова стане.

Повертається леді Макбет.

Леді Макбет

Руки моєї колір—як у вас.
Ганьба, що серце біле.

Стукіт за сценою.

Стукотять

У браму з півдня... Підемо до спальні...
Трохи води—і справа змита з нас.
Як легко буде все!

Стукіт за сценою.

І знову—стукіт.

Халат надіньте: хай ніхто не бачить,
Що ми не спали. І не треба так
Розгублюватись жалюгідно.

Макбет

Це діло знати? Ні, себе забути.

Стукіт за сценою.

Якби Дункана стукіт цей збудив!

[Виходять.]

СЦЕНА 3

Там же.

Входить воротар. Стукіт за сценою.

В о р о т а р

Оце стукіт, що й казати! Був би хтось воротарем у пеклі, довелося б йому покрутити ключем!..

Стукіт.

Тук, тук, тук! Хто там, в ім'я Вельзевула? Ось фермер, який повісився, бо ждав занадто великого врожаю. Милості просимо; захопіть побільше хусточок; тут ви поприєте за свої гріхи...

Стукіт.

Тук, тук! Хто там, в ім'я іншого диявола? Ого, ось дворушник, який умів клястися за обидві сторони проти кожної сторони! Він досить зраджував заради справи божої, а так і не спромігся подворушничатись до неба. О, заходь, дворушнику!..

Стукіт.

Тук, тук, тук! Хто там? Ого, це ж англійський кравець іде сюди за те, що крав сукно з французських штанів. Заходь, кравчику; тут тобі є чим нагріти залізко!..

Стукіт.

Тут, тук! Нема покою. Ти хто такий?.. Але тут занадто холодно для пекла. Годі мені бути

воротарем у диявола... А гадав я впустити туди деяких молодців усіх фахів, які йдуть дорогою квітів на вічне вогнище...

Стукіт.

Зараз, зараз!.. Прошу вас, пам'ятайте воротаря.

Відчиняє браму.

Входять Макдуф і Ленокс.

Макдуф

Чи загулявся ти пізенько, друже,
Що так заспався?

Воротар

Вірно, сер, пиячили до других півнів: а випивка, сер, велика майстерниця збуджувати три речі.

Макдуф

Які ж три речі випивка особливо збуджує?

Воротар

Атож, сер—багровий колір носа, сон і сечу. Похіть, сер, вона збуджує і не збуджує: збуджує бажання, але заважає здійсненню. Отож, надмірна випивка, так би мовити, дворушничає з гріхом похоті: вона його створює, вона ж його й розладнує; вона його направляє, вона ж його й відтягає; вона його нацьковує й лякає; змушує його стояти й не стояти; кінець-кінцем, лукава приспить його; а поклавши, лишає.

Макдуф

Гадаю, вино тебе таки поклато цієї ночі.

Воротар

Це таки так, сер, прямо таки за горлянку схопило; але я з ним розквитався; мабуть, я був для нього занадто міцний; хоч воно мене й хапало часом за ноги, але я таки приловчився викинути його.

Макдуф

Хазяїн твій прокинувся?

Входить Макбет.

Ми стукотом його збудили. Ось він.

Ленокс

Вітаю, сер.

Макбет

Вітаю вас, панове.

Макдуф

Мій тане, встав уже король?

Макбет

Ще ні.

Макдуф

Він наказав себе збудити рано,
Я мало не проспав.

Макбет

Я проведу вас.

Макдуф

Я знаю, вам приємна ця турбота,
А все ж вона—турбота.

Макбет

Труди подібні—щастям є для нас.
Ось двері.

Макдуф

Я наслідуюсь увійти,
Бо служба це велить мені.

[Виходить.]

Ленокс

Король сьогодні їде?

Макбет

Так... збирався.

Ленокс

Бурхлива ніч була; з покрівлі в нас
Зірвало димарі, і люди кажуть,
Що чули зойки, дикі смертні крики,
І грізні голоси пророкували
Пожежі люті, розрухи страшні,
Народжені в лиху годину; сич

До ранку плакав; наче в лихоманці,
Земля хиталась.

Макбет

Ніч була жорстока.

Ленокс

Я—молодий, не можу пригадати
Подібну ніч...

Повертається Макдуф.

Макдуф

О, горе, горе, горе! Не назвати,
Не зрозуміти горя.

Макбет, Ленокс

Що таке?

Макдуф

То злочину завершений зразок!
Убивця богохульний розвалив
Храм божого помазаника, й звідти
Украв життя будови!

Макбет

Що? Життя?

Ленокс

Ви про його величність?

Макдуф

До спальні йдять—і там нова Горгона *
Засліпить вас. Не змушуйте казати;
Дивіться, і кажіть самі.

[Виходять Макбет і Ленокс.]

Вставайте!

На сполох бийте в дзвін! Убивство й зрада!
Малькольм і Дональбайн! Вставайте! Банко!
Відкиньте ніжний сон—подобу смерті,
На смерть саму дивіться, на картину
Страшного суду! Банко! Дональбайн!
Немов із домовин, як духи, встаньте
Страхиття це побачити! На сполох!

Дзвін.

Входить леді Макбет.

Леді Макбет

Що сталось?

Яка сурма огидна будить сонних?
Скажіть мені, скажіть!

Макдуф

Ласкава пані,

Не слід вам слухати, що я скажу,

---

* Горгона—в грецькій міфології потвора, яка обер-тала в камінь кожного, хто насмілювався на неї погля-нути.

Не для жінок ця звістка, бо вона
Убити може вас.

[Входить Банко.

О Банко, Банко!
Наш володар убитий.

Леді Макбет

Горе, лихо!
У наших домі?!

Банко

Де б не сталось це—
Жахливо. Милий Дуф*, скажи, що це
Неправда.

Повертаються Макбет і Ленокс.

Макбет

Якби я вмер годиною раніше,
Прожив би я щасливо; бо віднині
Ніщо не цінно в смертному житті:
Все—іграшки; і слава й милість мертві;
Вино життя розлито; лиш осадком
Хвалитись може льох.

Входять Малькольм і Дональбайн.

Дональбайн

Нещастя з ким?

---

* Скорочене ім'я Макдуф.

Макбет

Не знаєте ви? З вами!
Навіки зупинилось джерело
Твоєї крові... В надрах зупинилось.

Макдуф

Король—ваш батько — вбитий.

Малькольм

Хто ж убивця?

Ленокс

Зробили це, здається, вартові:
Обличчя й руки їх покриті кров'ю,
А біля них знайшли кинджали ми,
З яких не стерта кров...
Вони дивились дико і безглуздо,
Не можна їм довірити життя.

Макбет

О, все ж таки про лють свою шкодую;
Я їх убив.

Макдуф

Чому ви це зробили?

Макбет

Хто може бути мудрим і безтямним,
Розважливим і гнівним водночас?

Ніхто! Моя любов несамовита
Неспішні міркування обігнала.
Дункан лежав; як стрічка золота,
Обвила кров його сріблясте тіло
І рани зяяли—бреш у природі,
Через яку жорстока смерть пройшла.
Убивці в барвах ремесла свого
Там спали, і були кинджали їх
У кров незграбно вбрані; хто б утримавсь,
Коли відважним серцем любить він?
Хто б не довів любові?

Леді Макбет

Поможіть!

Макдуф

Догляньте леді!

Малькольм

(тихо до Дональбайна)

Що ж ми мовчимо?

Ми перші мусили б заговорити.

Дональбайн

(убік, до Малькольма)

Що скажеш тут, коли чатує доля
Десь у щілині, і щомить готова
На нас напасти? Їдьмо звідси геть;
Ще не скипіли наші сльози.

Малькольм
(убік, до Дональбайна)

Й горе

Не в силі рухатись.

Банко

Догляньте леді!

[Виносять леді Макбет.]

Тут холодно. Одягнемось, а потім
Розслідуємо це криваве діло.
Ми тремтимо від жаху та вагань.
Рука всевладна божа—наді мною,
І чорну зраду схованого вбивці
Скарати я клянусь.

Макдуф

І я!

Усі

Ми всі!

Макбет

Одягнемось, як слід чоловікам,
І стрінемось у 'залі.

Усі

Згодні ми.

[Виходять усі, крім Малькольма і Дональбайна.]

М а л ь к о л ь м

Що будемо робить? Залишмо їх.
Удавана журба—річ не важка
Для зрадника. До Англії поїду.

Д о н а л ь б а й н

Я—до Ірландії; розділим долю,
Безпечніш буде так. А тут кинджали
У посмішках. Що ближчі кров'ю нам,
То кровожерніші.

М а л ь к о л ь м

Стріла убивча

Летить іще, і краще нам не бути
Її мішенню. А тому по конях!
Не дбаймо про прощання церемонне,
Поїдьмо крадькома. Крадіжка чесна—
Себе самого вкрасти від убивці.

[*Виходять.*]

СЦЕНА 4

За мурами замку Макбета.

Входять Рос і старик.

С т а р и к

Літ сімдесят я пам'ятаю добре:
Багато бачив—і лихі часи,

І дивні речі; тільки все—пусте
Перед цією злою ніччю.

Р о с

Діду!

Ти бачиш—небо, справою людини
Збентежене, грозить кривавій сцені.
День за годинником, а чорна ніч
Придушує світильник мандрівний:
Чи ніч перемогла, чи, може, день
Соромиться й лице землі ховає
Від поцілунків світла?

С т а р и к

Це природі
Противно, як те діло. У вівторок
Високо в небо сокіл залетів,
А вбив його короткокрилий сич.

Р о с

Дункана коні—дивно це, та певно—
Краса, любимці табунів швидких,
Здичавіли, зламали стійла, геть
Помчали, наче битву проти людства
Почавши.

С т а р и к

Кажуть, коні перегризлись.

Р о с

Атож, і я збентежено дивився
На це.

Входить Макдуф.

Іде сюди Макдуф наш добрий.
Як справи, сер?

М а к д у ф

А вам хіба не видно?

Р о с

Відомо, хто вчинив криваве діло?

М а к д у ф

Ті, вбив кого Макбет.

Р о с

О, день гіркий!

Яка їм вигода?

М а к д у ф

Їх підкупили.

Малькольм і Дональбайн — сини Дункана—
Втекли обидва, тому всі підозри
На них упали.

Р о с

Не природно це:
Безглузде честолобство, що з'їдає

Свого життя підпору! Отже, певно,
Макбета оберуть на короля.

Макдуф

Обрали вже, до Скону він поїхав
Коронуватись.

Рос

Де ж Дункана тіло?

Макдуф

Відвезли до Колм-Кілу*—
Священної гробниці королів
Та їх кісток.

Рос

До Скону ваша путь?

Макдуф

Ні, брате, я—до Файфу.

Рос

Я ж—до Скону.

Макдуф

Хай буде все гаразд. У путь мерщій!
Старий був одяг кращий, ніж новий.

---

* Колм - Кіл (Colme - Kill) — гробниця шотландських королів на одному з Гебрідських островів.

Р о с

Прощай, діду.

С т а р и к

Благословення боже вам обом,
Хай буде ворог—другом, зло—добром.

[Виходять.]

ДІЯ ТРЕТЯ

СЦЕНА 1

Форес. Палац.

Входить Банко.

Банко

Тепер ти—Гламис, Кавдор і король,—
Усе, як віщували; та, боюсь,
Не чесно виграв ти; але сказали,
Що трон твоїм нащадкам не судився,
Що буду я і предком і корінням
Численних королів. Коли це правда
(А на тобі, Макбет, пророцтво сяє),—
То, може, правду прорекли обом,
То можуть і в мені вони збудити
Сподіванки?.. Та годі вже про це!

Сурми.

*Входять Макбет і леді Макбет у королівських ша-
тах, Ленокс, Рос, лорди, леді й слуги.*

Макбет

Наш перший гість!

Леді Макбет

Коли б його забули,
Прогалина була б у нашім святі,
І все було б не доладу.

Макбет

Сьогодні даємо врочистий бенкет,
Я вас запрошую.

Банко

Мій володарю,
Наказуйте мені; прикутий я
Обов'язку незламним ланцюгом
До вас навіки.

Макбет

Їдете кудись?

Банко

Так, володарю.

Макбет

Бажали б ми почути вашу думку,
Завжди таку розумну й справедливу,
Сьогодні в раді... Та зробім це завтра.
Далеко їдете?

Банко

Триватиме поїздка до вечері:
Коли не швидко бігтиме мій кінь,
То, мабуть, я годину-дві позичу
У ночі темної.

Макбет

Ждемо на бенкет.

Банко

З'явлюсь я, володарю.

Макбет

Ми чули, наші родичі криваві
В Ірландії та в Англії сховались.
Вони не зізнаються в отцевбивстві,
Чутки безглузді ширять. Завтра вже
Про це, а також про державні справи
Ми поговоримо. Щаслива путь,
До вечора! А Флінс із вами їде?

Банко

Так, мій король. Нам треба поспішати.

Макбет

Хай швидко й певно ваші коні мчать;
Я доручаю спинам їхнім вас.
Прощайте.

[Виходить Банко.]

Всі вільні ви до сьомої години:
Приємнішою зустріч буде нам,
Коли на самоті ми перебудем
До бенкету. Прощайте. З вами бог!

[Виходять усі, крім Макбета й одного Слуги.]

Стривай но, парубче, чи вже з'явилися
Ті люди?

Слуга

Владарю мій, за брамою вони.

Макбет

До нас веди їх.

[Виходить Слуга.]

Бути королем—

Ніщо, коли нема безпеки. Банко
Тривожить нас; в його царській природі
Щось небезпечне є; сміливий він
І має не лише безстрашну вдачу,
А й мудрість, що скеровує відвагу
На вірну путь. З усіх живих істот
Боюсь його лиш: демона мого
Картає він—отак і Цезар, кажуть,
Антонія картав *. Він віщим сестрам,

---

* „Rebuked, as it is said, Mark Antony's was by Caesar“—
Шекспір міг прочитати в „Паралельних біографіях“
Плутарха про те, як Антонія збентежило пророцтво
егіптянина про загрозу йому з боку Цезаря. В п'єсі
„Антоній і Клеопатра“ ця ситуація була використана
драматургом.

Які мене назвали королем,
Велів собі пророкувати, й ті
Його вітали батьком королів:
Пустим вінцем вони мене вінчали,
І дали в руки скіпетр безплідний,
Чужа рука його від мене вирве
І не підхопить син! Якщо це так,—
Згубив я душу для нащадків Банко,
Для них я вбив ласкавого Дункана,
Отруту злоби влив у чашу миру
Для них лише; і мій безсмертний скарб
Віддав я ворогу людей на те,
Щоб стало королями плем'я Банко...
Так ні! Виходь на поле бою, доле!
На смертний бій виходь зі мною! Хто там?

Повертається Слуга з двома Вбивцями.

Жди за дверима, поки не покличем.

[Виходить Слуга.]

Чи ми не вчора з вами розмовляли?

Перший убивця

Так, володарю наш.

Макбет

Ну, що ж, тепер
Мої слова обміркували? Знайте,

Що саме він у давні дні накликав
На вас недолю; хоч гадали ви,
Що це зробили ми—невинні; я
Минулого разу вам розтлумачив,
Як вас обдурювали, руйнували
І хто призвів до цього; нерозумний,
Напівлюдина—ї те могла б сказати:
„Це—справа Банко“.

Перший убивця

Ви нам пояснили.

Макбет

Я далі ще пішов, і саме це
Сьогодні обговоримо. Чи ж ви
Такі терплячі, що хотіли б речі
Незмінними лишити? Ви такі
Євангелічні, що молитесь ладні
За благодійника й синів його,
Хоч він душив вас тяжко і пустив
Старцями?

Перший убивця

Володарю наш, ми—люди.

Макбет

Атож, у списку ви, звичайно, люди;
Отак хортів, болонок і дворняг,
Вівчарок, вовкодавів—звуть усіх

Собаками. Та є докладний список,
Він розрізняє млявих і швидких,
Собак мисливських і цїпних собак—
І, зваживши, яким дарунком більше
Обдарувала їх природа щедра,
В каталозі такому кожен пес
Окрему назву має; так і люди.
Коли ви місце маєте в шерезі
Не гірших із людей—скажіть мені;
Я на таке вас діло надихну,
Що ворога ви знищите свого
І нашу завоюєте любов.
Псує здоров'я нам його життя,
Нас вилікує смерть його.

Другий убивця

Король,
Я стільки ляпасів од світу мав,
Що світові я ладен чим завгодно
Помститися.

Перший убивця

Мені ж біда набридла,
Боротися зі щастям я втомився,
Готовий ризикнути я життям:
Полагоджу його чи втрачу.

Макбет

Вам

Обом, завважте, Банко—ворог.

Обидва вбивці

Вірно.

Макбет

Мені він ворог теж, і кожна мить
Його буття мое життя вражає,
Неначе меч; хоч міг би я одверто
Змести його з очей і заявити,
Що воля це моя, але є спільні
У нас із ним прихильники; я мушу
Їх не втрачати, й плакати я буду
За тим, кого я вбив: тому повинен
Покликати на допомогу вас,
Ховаючи це діло від юрби
З поважних міркувань.

Другий убивця

Король, наказ ваш

Ми виконаєм.

Перший убивця

Хоч своїм життям...

Макбет

У вас відвага сяє. За годину
Я поясню, де слід вам приховатись,
Коли найкраще їх підстерегти.

Вночі сьогодні треба це зробити,
Далеко від палацу; пам'ятайте—
Я мушу бути чесним... Водночас—
Щоб не лишати в ділі недоробок—
Флінс, син його, що їде разом з ним
І зникнення чие мені важливо
Не менш, ніж батькове,—поділить долю
Години темної. Самі рішайтеся,
Я прийду знов.

Обидва вбивці

Король, ми вже рішили.

Макбет

Я зараз вас покличу, почекайте.

[Виходять убивці.]

Що ж, Банко, небо душу жде твою?
Лети. Сьогодні будеш у раю.

[Виходить.]

СЦЕНА 2

Палац.

(Входять леді Макбет і Слуга.)

Леді Макбет

Що, Банко десь поїхав?

Слуга

Так, пані, та повернеться вночі.

Леді Макбет

Я хочу розмовляти з королем.
Скажи йому.

Слуга

Іду.

[Виходить.]

Леді Макбет

Усе дарма—

Дійшли мети, а втіхи нам нема!
Убитим бути краще, ніж убити
І в radoцax непевних потім жити.

(Входить Макбет.)

Мій муже! Чом ви сидите самі,
У товаристві вигадок сумних?
Думки про мертвих мусять бути мертві.
Про непоправні речі не міркуйте.
Що зроблено, то зроблено, мій пане.

Макбет

Ми змія розрубали, та не вбили:
Зростеться змій, нікчемній нашій злобі
Загрожуватиме той самий зуб.
Хай краще згинуть небо та земля,
Ніж ми обід зі страхом їсти будем,
Тремтіти уві сні від снів жахних.
Ні, краще бути з мертвими, яким
Для миру нашого ми дали мир,
Ніж корчитись на дибі вічних мук,

Душевних мук. У гробі спить Дункан,
Спочинув од пропасниці життя.
Усе зробила зрада. Сталь, отрута,
Бунт у країні, ворог чужоземний—
Усе йому байдуже.

Леді Макбет

Мій король,
Мій милий, проясніть похмурі очі,
Гостей зустріньте ввечері привітно.

Макбет

Любов моя, веселі будьте й ви:
Уваги більше приділяйте Банко,
Словами й поглядом його відзначте.
Ах, небезпечний наш високий сан:
У струмах лестоців ховатись мусим,
Обличчями серця замаскувати,
Ховаючи ество.

Леді Макбет

Облиште це.

Макбет

О, жінко, мозок повен скорпіонів!
Ти знаєш—Банко й Флінс іще живі.

Леді Макбет

Життя в оренду не навечно дано.

Макбет

Є втіха ще—вони вразливі теж.
Так будь весела: ще в церквах не встигне
Кажан почати свій нічний політ,
Іще на поклик чорної Гекати
Гудінням сонним твердокрилий жук
Не відповість, а зроблено вже буде
Жахливе діло.

Леді Макбет

Що зробити хочеш?

Макбет

Невіданням невинна будь, голубко,
А зроблене вітай. З'явся, ніч,
Дню благосному очі зав'яжи,
Кривавою, незримою рукою
На клапті розірви великі пута,
В яких я блідну. Гасне день, і крук
Летить у повний гайворонням ліс.
Сон хилить добрі денні поривання
І сили ночі йдуть на полювання.
Дивуєшся? Але мовчи. Вчинили
Недобре ми, і зло надасть нам сили.
Ходім зі мною, прошу.

[Виходять.]

СЦЕНА 3

Парк біля палацу.

(Входять трое Вбивців.)

Перший убивця

Та хто ж тебе послав до нас?

Третій убивця

Макбет.

Другий убивця

Повіriamo йому: він передав
Нам точно все, що маємо зробити
За вказівками.

Перший убивця

Ну, лишайся з нами.

На заході—останні смужки дня.
Коня жене спізнiлий мандрівник,
Щоб до корчми добратись. Близько той,
Кого чатуємо.

Третій убивця

Я чую! Коні!

Банко
(за сценою)

Гей, світла нам!

Другий убивця
Напевно він; бо інші,
Кого запрошено сюди на бенкет,
Уже в палаці.

Перший убивця
Коні йдуть кругом.

Третій убивця
Путь понад милю; він, звичайно, піде
Коротшим шляхом—пішки аж до брам
Палацу.

Другий убивця
Світло, світло!
Входять Банко і Флінс з факелами.

Третій убивця
Так, це він.

Перший убивця
Пильнуй!

Банко
Вночі дощеві бути.

Перший убивця
Дощ іде!
(*Нападають на Банко.*)

Банко

О, зрада! Милий Флінс, біжи, біжи!
Біжи й помстись. О, кат!

(Умирає.)

[Флінс утікає.]

Третій убивця

Хто світло загасив?

Перший убивця

Не слід було?

Третій убивця

Одного тільки вбили; син утік.

Другий убивця

Зробили діло ми наполовину.

Перший убивця

Ходімо доповісти, що зробили.

[Виходять.]

СЦЕНА 4

Зала в палаці.

Стіл накритий для бенкету.

Входять Макбет, леді Макбет, Рос, Ленокс, Лорди і почет.

Макбет

Свої місця ви знаєте; сідайте;
Вітаю всіх гостей.

Лорди

Ми щиро вдячні.

Макбет

Ми будемо хазяїном ласкавим,
З гостями врівні сядем.
Хазяйка вже на троні; так попросим
Її вітати нас.

Леді Макбет

Вітайте ви за мене друзів наших,
Я серцем їм радію.

Макбет

Вони подякою відповідають...
Я сяду посередині, між вами.

Біля дверей з'являється перший Убивця.

Хай меж не знає радість; чашу вип'єм
Укругову...

(Підходить до дверей.)

Кров на твоїм обличчі.

У б и в ц я

Кров Банко це.

М а к б е т

Їй краще на тобі, аніж у ньому.
Готовий він?

У б и в ц я

Так, горло—пополам. Моя робота.

М а к б е т

Ти кращий горлоріз! І той не гірший,
Хто це зробив для Флінса. Чи не ти?
Тоді не маеш рівних!

У б и в ц я

Мій король,

Урятувався Флінс.

М а к б е т

(вбік)

Я знову хворий!.. Був уже здоровим,
Міцним, як мармур, і твердим, як скеля,

Широким і свободним, як повітря...
І знов мене зв'язали, закували
Брудні жахи... Та Банко вже в безпеці?

Убивця

Так, пане мій, лежить у рові мирно
І двадцять ран у нього в голові,
Найлегша в них—смертельна.

Макбет

Ну, спасибі.

(Убік.)

Там гад лежить; гадюченя втекло,
У ньому згодом визріє отрута,
Іще воно беззубе... Йди, а завтра
Знов поговоримо.

[Виходить Убивця.]

Леді Макбет

Мій володарю,
Гостей не забувайте; без вітань
Скидається на платний бенкет наш;
Поїсти можна вдома, а в гостях
Приправою до страви є гостинність;
Без неї стіл пустий.

Макбет

О, згадувачко мила!
За добрий шлунок, апетит міцний
І за здоров'я!

Ленокс

Сядьте, мій король.

Привид Банко з'являється і сідає на місце Макбета.

Макбет

Вся слава нашої країни тут.
Зібралась би, якби присутнім був
Наш милий Банко; краще за нечемність
Я дорікну йому, аби не мусив
Його біді я співчувати.

Рос

Він

Зламав обіцянку. Вшануйте нас
Високим товариством короля.

Макбет

Всі зайняті місця.

Ленокс

Ось місце, сер.

Макбет

Де?

Ленокс

Тут, мій король. Та що хвилює вас?

Макбет

Хто це зробив?

Лорди

Що саме, наш король?

Макбет

Ти кажеш—я? Брехня. Не потрясай
Скривавленими кучерями!

Рос

Панове, встаньте! Наш король захворів!

Леді Макбет

Сидіть, шановні друзі: це частенько
Буває з королем; це змалку з ним.
Лишайтесь; це минеться за мить;
Але на нього краще не дивіться,
Бо це його ще більше роздратує...
Так їжте, не зважаючи... Ти муж?

Макбет

Муж, і відважний, бо дивитись смію
На те, що чортові страшне.

Леді Макбет

Бредня!

То жах тобі намалював картини,
То—ніж повітряний, що на Дункана

Тебе повів. Ці пориви, тремтіння—
Подоба страху справжнього, і гідні
Старух, які розповідають байки
Узимку біля вогнища... Соромся!
Чому ти кривиш так обличчя? Глянь—
Перед тобою тільки крісло.

Макбет

Дивись! Поглянь! Ось! Бачиш! Що ти кажеш?
При чому ж я? Кивнув, так говори!
Коли вертають склепи та могили
Нам мертвяків, так будем їх ховати
У черевах шулік.

[Зникає привид.]

Леді Макбет

Мари з'явився?

Макбет

Як тут стою, його я бачив.

Леді Макбет

Сором!

Макбет

Із давніх-давен проливали кров,
Коли не знали ще законів люди.
Та й потім пам'ятаємо про вбивства,
Страшні для слуху; тих часів було—

Як мозок вибитий, людина мертва,
І край; але тепер вони встають,
Хоч двадцять смертних ран у них на тім'ї,
І з крісел нас виштовхують... Дивніше
Це від самого вбивства.

Леді Макбет

Володарю,
Шляхетні друзі ждуть вас.

Макбет

Я забув.
Ви не дивуйтеся, достойні друзі;
Буває це зі мною; ті, хто знають
Мене, до цього звикли. Всім привіт!
То ж сяду я. Вина! Повніш налейте!
Я п'ю за щастя всіх присутніх тут,
За Банко милого, що тут відсутній...
Якби він був! За нього та за всіх,
За все найкраще!

Лорди

За здоров'я ваше!

Знову з'являється Привид.

Макбет

Геть! Геть з очей! У землю заховайся!
Твої кістки—без мозку, кров—холодна;

Нічого не сприймає погляд твій
Блискучий.

Леді Макбет

Добрі пери, майте це
За річ звичайну; це звичайна річ.
На жаль, вона псує наш милий бенкет.

Макбет

Я смію все, що сміє муж:
З'явись мохнатим російським ведмедем,
Чи носорогом, чи гірканським тигром,
Чим хочеш, лиш не цим,—не затремчу
Я жодним нервом... Знову будь живим,
Махни мечем і клич мене в пустиню,—
Коли я затремчу, назви мене
Байстрам нікчемним. Геть, жахлива тінь!
Смішна примаро, геть!

[Зникає Привид.]

Ось він пішов,
Я знову—муж. Сидіть спокійно, прошу.

Леді Макбет

Ви сміх прогнали, зустріч зіпсували
Чудним безладдям.

Макбет

Чи подібні речі
Над нами йдуть, неначе літня хмара,

І не дивують нас? Собі самому
Не вірю, як подумаю, що ви
На ці видіння можете дивитись
І щоки ваші все ж таки рум'яні,
Хоч я від страху зблід.

Р о с

Які видіння?

Л е д і М а к б е т

Мовчіть, будь ласка, бо йому ще гірше.
Його дратують запити. Добраніч!
Не дбайте про чини, виходьте разом.

Л е н о к с

Добраніч, та бажаємо здоров'я
Його величності!

Л е д і М а к б е т

Добраніч вам усім!

[Виходять усі, крім Макбета і леді Макбет.]

М а к б е т

Воно жадає крові... Кров за кров!
Бувало, знаєм: рухалось каміння,
Дерева розмовляли й віщунам
Круки, сороки, галки викривали
Прихованих убивць... Котра година?

Леді Макбет

Змагатися почав із ніччю ранок.

Макбет

Що скажете?—Відмовився Макдуф
До нас прийти.

Леді Макбет

За ним ви послали?

Макбет

Почув я манівцем, та ще пошлю:
Немає дому, де б я не тримав
Слуги підкупленого. Хочу завтра
Я вдосвіта піти до віщих сестер:
Хай більше скажуть. Вирішив я взнати
Найгіршим способом—найгірше. Нині
Для себе все зроблю я. По коліна
Забрів я в кров. Хоч можу я втонуть,
Назад, як і вперед—огидна путь.
Руці віддала голова наказ,
Цю дивну річ робити треба враз.

Леді Макбет

Забув ти сон—утіху всіх істот.

Макбет

Ходім же спати. Дивне те видіння—
Страх початківця, звичка все поглине.
Ми—діти ще в цім ділі.

[Виходять.]

СЦЕНА 5

Степ.

Три відьми зустрічаються з Гекатою.

Перша відьма

Здається, ти розгнівана, Гекато?

Геката

Відьмачки! Ви мене роздратували:
Як сміли ви, нахабні та зухвалі,
З Макбетом зносини почати?
Для нього смертю торгувати?
Я ж—володарка ваших чар,
Вигадувачка лих і чвар,—
Я не покликана сюди,
Щоб наші вславити труди!
І—щонайгірше—ви зробили
Усе для сина злої сили,
Не служить вам цей мстивий чоловік,
Свою мету шукати звик.
Поправте діло. Геть ідіть.
І там, де Ахерон струмить,
Уранці будьте. В місце кляте
Він прийде долю розпитати.
Готуйте сіті та сосуди,
Готуйте чари—там він буде.
Я полечу; зроблю в цю ніч
Одну жахливу й грізну річ:

Спіймати треба слущну мить—
На розі місяця висить
Краплина мряки, вже спадає;
Її в повітрі я спіймаю,
І краплю місячну брудну
Я в безліч духів оберну,
І духи ці його зведуть,
В облуді він загубить путь,
Він кине виклик долі, смерті
В сподіванці дурній, упертій:
А безтурботність до загину
Веде, як знаєте, людину.

*Музика і голос за сценою: „Геть іди, геть іди!
Гей, Гекато, геть іди...”*

Послухайте! зовуть! Мій дух маленький
У темній хмарі жде й гукає неньку.

[Виходить.

Перша відьма

Мерщій! Вона повернеться невдовзі.

[Виходять.

СЦЕНА 6

Форес. Палац.

Входять Ленокс і інший Лорд.

Ленокс

Я натякнув, а висновок самі
Зробити можете... Кажу лише,

Що дивно все відбулося. Макбет
Оплакував Дункана—мертвий він...
Відважний Банко пізно загулявсь
І вбив його, якщо завгодно, Флінс,
Бо Флінс утік... Не слід гуляти пізно.
Подумайте, яка жахлива річ—
Убили батька милого свого
Малькольм і Дональбайн! Проклятий вчинок!
Як горював Макбет! Хіба він зразу
В святому гніві не роздер злочинців—
Рабів вина і полонених сну?
Чи не шляхетно це? Так, ще й розумно;
Бо всіх обурило б, якби ці люди
Не визнали вини. Отож, кажу,
Він добре все провів; либонь, якби
Були сини Дункана під замком
(Дай бог, щоб не були!), вони б узнали,
Що значить—батька вбити; взнав би й Флінс!
Але мовчу! Бо за слова відверті
І за відмову бути у тирана
На бенкеті, Макдуф живе в опалі.
Не знаєте ви, де він?

Л о р д

Син Дункана,
Спадкових прав позбавлений тираном,
При англійському дворі оселився,
Прийняв його побожний Едвард любо,
Неначе злоба долі не відняла

Від нього почесі; туди Макдуф
Поїхав до святого короля,
Просити допомоги, щоб піднялись
Нортомберленд і войовничий Сівард;
Їх підтримка й благословення боже,
Напевно, зможуть повернути знов
На стіл наш—їжу, сон—у наші ночі,
Трапези, вільні від ножів кривавих,
І вірну службу, і пошану вільну—
Усе, за чим сумуємо... Ця звістка
Так схвилювала короля, що він
Війну готує.

Ленокс

Він Макдуфа кликав?

Лорд

Так. І з рішучим „Сер, я не піду“,
Похмурий вісник повернувся, наче
Зітхаючи: „Ти шкодувати будеш
Про відповідь важку“.

Ленокс

Хай це пробудить
У ньому обережність; хай він мудро
Тримається на віддалі. Хай ангел
До Англії полине й при дворі
Розкриє наперед мету посольства,
Щоб швидше повернулась благодать

У край, що тяжко мучиться під тиском
Проклятої руки!

Л о р д

Молюсь і я.

[Виходять.]

ДІЯ ЧЕТВЕРТА

СЦЕНА I

Печера. Посередині закипає казан.

Грім. Входять три відьми.

Перша відьма
Тричі кіт строкатий нявкнув.

Друга відьма
Тричі й раз їжак кувікнув.

Третя відьма
Чорт кричить: „Пора, пора!“

Перша відьма
Закипай, казан лихий!
Сиптись, труйні потрухи!
Першу в окріп жабу вкинем,
Що, поснувши під камінням,
Тридцять три збирала дні
Соки злості запальні.

Усі

Бийся, бийся!
Репетуї!
Вогню, вийся!
Вар, вируї!

Друга відьма

Вкиньте в воду казана
Чорну вовну кажана.
Вкиньте, сестроньки мої,
Плоть болотної змії,
Бистрі ящірки зіниці
І крило нічної птиці,
Жало гада, пса язик,
Пальці жабенячих ніг.
Заклинання репетуї!
Наш пекельний борщ, вируї!

Усі

Бийся, бийся!
Репетуї!
Вогню, вийся!
Вар, вируї!

Третя відьма

Вовчий зуб, луска дракона,
Відьми мумія солона,
Ситої акули зіво,
Викопане ніччю зілля,

Бузувіра череп лисий,
Цапа жовч і гілка тису,
Зрублена в годину згуби,
Турка ніс, татарські губи!
Ноженятком немовляти,
Що в канаві вбила мати,
Замішаєм кашу кляту.
Кишки тигра-ревуна
Киньте в надра казана!

Усі

Бийся, бийся!
Репетуї!
Вогню, вийся!
Вар, вируї!

Друга відьма.

Кров холодна павіана
Все затягне бездоганно.

Входить Геката з трьома іншими відьмами.

Геката

Чудово все! Моя вам дяка.
Дістане частку з вас усяка.
Станцюйте, дітоньки, мені,
Неначе феї чарівні,
І все чаруйте в казані.

Музика й пісня за сценою.

„Чорні духи й білі,
Сині духи й сірі,
Нумо, нумо, нумо,
Змішуйтеся у вирі!“

[Виходить Геката.]

Д р у г а в і д ь м а

В мене палець засвербив,
Грішний хтось до нас приспів.
Геть, засув,
Хто б там не був!

Входить Макбет.

М а к б е т

Ну, чорні, потайні, нічні чаклунки.
Що дієте ви?

У с і

Діло безіменне.

М а к б е т

Мистецтвом вашим, ремеслом таємним
Я заклинаю вас—відповідайте.
Хоч вітри спущені війною підуть
На маківки церков; хоч пінні хвилі
Розіб'ють і поглинуть кораблі;
Хоч ляже хліб, заваляться ліси,
На вартових своїх падуть фортеці,
Хоч схляться палаци й піраміди

Верхів'ями додолу; хоч і зерно
Всього живого зникне та загине
І руйнування втомиться;—але
Відповідайте на моє питання!

Перша відьма
Кажі!

Друга відьма
Запитуй!

Третя відьма
Ми відповімо!

Перша відьма
Як хочеш ти—щоб ми тобі сказали
Чи наші владарі?

Макбет
Покличте їх.

Перша відьма
Кров свині, що в день лихий
Зжерла свій пригляд, і лій
Вбивці—шибеника лий
У полум'я!

Усі

Прийди сюди,
Високе чи низьке,—прийди.

Грім.

З'являється Перша Примара: голова в шоломі.

Макбет

Скажи, незнана сило...

Перша відьма

Думки твої—у ньому:
Слухай мовчки й нерухомо.

Перша Примара

Макбет! Макбет! Макдуфа бійся ти,
Макдуфа бійся! Годі... Відпусти.

[Зникає.

Макбет

Хто б ти не був, а застеріг—спасибі;
Добрав ти, як звучить мій страх... Ще
слово...

Перша відьма

Наказів не потерпить він; ось другий,
Сильніший першого.

Грім.

Друга Примара: скривавлена дитина.

Друга Примара

Макбет! Макбет! Макбет!

Макбет

Три вуха мав би—слухав би трьома.

Друга Примара

Кривавим будь, ршучим; смійся сміло
З людей, бо ті, кого жінки вродили,
Макбета не вразять.

[Зникає.

Макбет

Живи, Макдуф! Мені ти не страшний.
Але подвою впевненість, і в долі
Я візьму запоруку: ти помреш;
Блідому страхові скажу: „Брехня!“
І всупереч громам засну!

Грім.

Третя Примара: коронована дитина з гілкою в руці.

Це хто?

Встає немов нащадок короля,
І круг дитячого чола—вінець,
Ознака влади.

Усі

Слухай та мовчи!

Третя Примара

Мов гордий лев, хоробро вирушай—
І гнів, і злість, і змови зневажай:
Макбет не знатиме поразки, поки
Не вирушить Бірнамський ліс високий
На Дунсінана схил.

Макбет

Цього не буде:

Хто завербує ліс, і де ті люди,
Що хашу поведуть? Хвала! Схились,
Повстання голово, аж поки ліс
Бірнамський рушить. Наш Макбет високий
Життя орендуватиме до строку
Природного. Та ще жадаю знати,
Коли мистецтво ваше здатне дати
Цю відповідь: чи буде плем'я Банко
Тут царювати?

Усі

Більше не питай.

Макбет

Я прагну відповіді! Не дасте?—
Прокляття вічне хай паде на вас!..
Куди казан зникає? Що за звуки?

Гобої.

Перша відьма

З'явіться!

Друга відьма

З'явіться!

Третя відьма

З'явіться!

Усі

З'явиться і серце йому посмутить;
Мов тіні, прилиньте і зникніть умиць.

*З'являються вісім Королів, останній з дзеркалом у
руці; за ними слідом—Привид Банко.*

Макбет

На Банко ти занадто схожий; геть!
Твоя корона палить очі. Ти
Вінчаний теж, на першого ти схожий.
І третій—теж! Чому, брудні чаклунки,
Показуєте це мені? Четвертий!
Здригайтесь, очі! До страшного суду
Продовжиться їх ряд? Та ще ідуть?
Ще сьомий! Не дивитимуся більше!..
Та ось і восьмий, і в своїм свічаді
Показує ще багатьох, і дехто—
З двома державами, з потрійним жезлом.
Страшне видіння! Бачу—вірно це:
Мені всміхається кривавий Банко
І вказує на них.

[Привиди зникають.]

Чи так воно?

Перша відьма

Це так, але чому в цю мить
Макбет розгублений стоїть?
Гей, сестри, хай він буде радіий,

Покажемо свої принади:
Я викличу в повітрі пісню,
Ми старовинним танком блиснем.
Хай скаже сам великий цар:
Чи я не щирий господар?

[Музика. Відьми танцюють і зникають.]

Макбет

Пішли вони? Хай цю годину чар
Запишуть проклятою в календар!
Хто там? Сюди!

Входить Ленокс.

Ленокс

Що хоче милість ваша?

Макбет

Чи ти віщуєш не бачив?

Ленокс

Ні, владарю.

Макбет

Ти не зустрів їх?

Ленокс

Та ні, владарю.

Макбет

Повітря, де вони гасають—пошешть,
Прокляття всім, хто вірить їм! Я чув—
Підкови цокотіли. Хто приїхав?

Ленокс

Два-три гінці, владарю; сповістили,
Що втік Макдуф до Англії.

Макбет

Утік!

Ленокс

Так, мій владарю.

Макбет

(убік)

Ти, часе, перетяв страшний мій подвиг,
Мета летить, не здоженеш її,
Коли не з нею діло; відтепер
Що родить серце—родить і рука,
І навіть нині увінчаю думку
Я діями; задумав і зробив:
На замок я Макдуфа нападую;
На Файф ударю; я мечу віддам
Його дітей, дружину, всю рідню.
Не стану я ховатись, мов дурний;
До діла! Ще гарячий намір мій.
Але примар—доволі! Де гінці?
Веди мене до них.

[Виходить.]

СЦЕНА 2

Файф. Замок Макдуфа.

Входять леді Макдуф, її син і Рос.

Леді Макдуф

Що він зробив, чому тікати мусив?

Рос

Терпіння, пані!

Леді Макдуф

Він не мав терпіння:
Безумна втеча; бо коли не вчинки,
То жах нас робить зрадниками.

Рос

Ви
Не знаєте—то розум був, чи жах.

Леді Макдуф

Розумно? Кинути дітей, дружину,
Усі маетки, всі права на землю
У місці, звідки втік? Він нас не любить!
Не має він природних почуттів;
Дрібненьке пташенятко—корольок
Своє гніздо боронить од сови.
Усе це—тільки жах, а не любов;

І розуму тут небагато: втеча
Безглузда.

Р о с

Дорога моя кузино,
Приборкайте свій гнів. Ваш чоловік
Шляхетний, мудрий; знає краще він
Мінливості часу. Мовчати мушу;
Жорстокий час—ми зрадники, й самі
Не знаємо про це; чутки ми ловим
Про все страшне. А де страшне?—не знаєм.
Гойдає нас по хвилях диких, лютих
Туди й сюди. Лишити мушу вас...
Але невдовзі знов до вас приїду...
Дійшло до краю, гірше вже не буде,
Повернеться старе. Кузино мила,
Благословенні будьте!

Л е д і М а к д у ф

Він батька має, та без батька він.

Р о с

Я був би дурнем, далі тут лишившись:
Плачем ганебним засмутив би вас...
Так я піду.

[*Виходить.*]

Л е д і М а к д у ф.

Маля, твій батько вмер.
Що ж ти робитимеш? Як жити будеш?

Син

Як птиці, мамо.

Леді Макдуф
Мухами? Червою?

Син

Усім, що трапиться; як і вони.

Леді Макдуф
О, бідна пташко! Не боїшся ти
Ні пасток, ні тенет?

Син

Тенета, мамо, не на бідних птичок.
Не вмер мій батько, щоб ви не казали.

Леді Макдуф
Ні, вмер він; де ти роздобудеш батька?

Син

А де ж вам роздобути чоловіка?

Леді Макдуф
На ринку можу двадцятьох купити.

Син

Ви купите, щоб знову їх продати?

Л е д і М а к д у ф

Дотепно ти говориш і, по честі,
Як на твої ліга,—розумно.

С и н

Мій батько був зрадник, мамо?

Л е д і М а к д у ф

Так, він був зрадник.

С и н

А що таке зрадник?

Л е д і М а к д у ф

Ну, той, хто ламає присягу.

С и н

І всі, хто роблять це, зрадники?

Л е д і М а к д у ф

Кожен, хто це робить — зрадник і мусить бути
повішений.

С и н

І всі мусять бути повішені—всі, хто ламає при-
сягу?

Л е д і М а к д у ф

Кожен.

Син

А хто мусить їх вішати?

Леді Макдуф

Ну, чесні люди.

Син

Тоді зрадники дурні, бо зрадників досить, щоб побити чесних людей і перевішати їх.

Леді Макдуф

Хай бог тобі допоможе, бідне мавпеня! Але як же ти собі добудеш батька?

Син

Коли б він був мертвим, ви плакали б за ним... а коли б ви не плакали, то це був би добрий знак, що в мене скоро буде новий батько.

Леді Макдуф

Бідне базікало, як ти розмовляєш!

Входить Вісник.

Вісник

Привіт вам, пані! Я вам невідомий,
Хоч добре знаю ваш високий сан.
Загрожує близька вам небезпека:
Послухайте смиренної поради,
Тікайте звідси з дітками своїми.

Здається, грубо налякав я вас,
Та гіршою була б жорстока лють,
Вона ж поблизу вже. Боронь вас небо!
Не смію бути тут.

[Виходить.]

Леді Макдуф

Куди тікати?

Я не вчинила зла. Та я забула,
Я ж на землі, де часом зло зробити—
Хвали достойно, а вчинити благо—
Дурниця небезпечна... Так чому
Жіночим захистом я боронюсь:
„Я не вчинила зла?“

Входять Убивці.

Що за обличчя?

Перший убивця

Де чоловік ваш?

Леді Макдуф

Надіюсь, не в такім безбожнім місці,
Де ти б його зустріти міг.

Перший убивця

Він зрадник!

С и н

Патлатий хаме, брешеш!

Перший убивця

Що, курча?!

Ти, кодло зради!

(Заколює його.)

С и н

Він убив мене!..

Тікайте скорше, мамо!

(Вмирає.)

*[Леді Макдуф вибігає, кричучи: „Вбивство!“
Убивці женуться за нею.]*

СЦЕНА 3

Англія. Перед королівським палацом.

Входять Малькольм і Макдуф.

М а л ь к о л ь м

Знайдімо затишок, і там своє

Ми горе виплачем.

М а к д у ф

Ні, краще візьмем

Смертельний меч і, як мужі відважні,

За рідний край повстанемо. Щоранку

Нових удів, нових сиріт ридання
В обличчя неба б'ють, і стугонить
Воно, немов з Шотландією разом
Горюючи.

М а л ь к о л ь м

Повіривши, заплачу;
Повірю в те, що знаю; і чому
Я здатний допомогти—допоможу.
Можливо, так воно, як ви казали,
Тиран, ім'я чие язик нам ранив,
Вважався чесним, ви його любили;
Ще не чіпав він вас. Я молодий,
Але йому ви мною послужили б,
Умилостивили б ягням невинним
Розгніваного бога.

М а к д у ф

Не зрадник я.

М а л ь к о л ь м

Але Макбет—зрадливий.
І чесність може поступитись місцем
З наказу короля. Але пробачте;
Мої думки змінити вас не можуть:
Хоч би все зло рядилося добром,
Добро—все те ж.

М а к д у ф

Утратив я надію!

М а л ь к о л ь м

То, мабуть, там, де я знайшов свій сумнів.
Чому так похапцем, не попрощавшись,
Дітей, дружину кинули—кохані,
Дорогоцінні пута? Прощу, вірте—
Підозрами я не безчешу вас,
А лиш себе пильную.

М а к д у ф

Кров'ю, кров'ю
Сходи, нещасний краю! Тираніе!
Царюй спокійно, бо не сміє чесність
Приборкати тебе! Пишайся, кривдо,
Ти правом визнана. Прощай же, принце:
Мерзотником, як ти гадав, не стану
За всі захоплені тираном землі,
За всі східні скарби.

М а л ь к о л ь м

Не ображайтесь:
Не безумовні сумніви мої.
Я знаю—під кормигою наш край.
Він плаче, точить кров, і кожен день
Нові приносить рани. Знаю, люди
Є, ладні встати за права мої;
Пропонує мені король англійський
Хоробрі тисячі... Але пощо?
Коли на голову тирана встану,

Або здійму на меч її—мій край
Побачить, що пороків і гріхів,
Страждань і лиха більше, ніж колись,
Наступник принесе.

Макдуф

Хто ж він такий?

Малькольм

Про себе я кажу: мені, я знаю,
Прищеплені гріхи різноманітні.
Розкриються, і чорний ваш Макбет
Чистіше сніга здасться, бідний край
Ягням його назве, бо мій порок
Межі не знатиме.

Макдуф

Чи в легіонах

Страшного пекла знайдеться диявол,
Лютіший від Макбета?

Малькольм

Знаю, він

Кривавий, і розпусний, і брехливий,
Жадібний, лютий, пахне він усім,
Що зветься—гріх; але моя розпуста
Не має дна: дочки й дружини ваші,
Матрони та дівчата не наповнять
Сосуд моєї похоті, усі

Змету загати на шляху мого
Бажання... Краще хай Макбет царює,
Аніж подібний чоловік.

М а к д у ф

Безмірна похіть

Є тиранія теж; вона бувала
Причиною спустошення престолів,
Падіння багатьох царів. Але
Своє не бійтесь брати. Досхочу
Ви зможете наситити бажання,
Холодним виглядом всіх обдуривши.
Охочих дам у нас доволі є;
Шуліка ваш не зможе всіх пожерти,
Які собою жертвувати ладні,
Коли величність ваша схильні.

М а л ь к о л ь м

Ще

В моїй душі розбещеній зростає
Зажерливість; я, ставши королем,
Зарівав би вельмож за їхні землі,
Жадав би їхніх замків та скарбів...
А все здобуєте, як приправа гостра,
Мій голод розпалило б; я кував би
Неправі позови, й людей почесних
Я зруйнував би.

М а к д у ф

Ця жадоба глибше

Пускає корені свої брудні,

Аніж скороминуша похіть. Це
Було мечем, що королів рубав.
Але пусте, в Шотландії доволі
Багатств, належних вам. Це все терпимо,
Коли на інші зважити чесноти.

М а л ь к о л ь м

Їх я не маю. Короля чесноти—
Законність, справедливість, милість, вірність,
Терпимість, щедрість, непохитність, скром-
ність,
Побожність, витримка, відвага, сила,—
Мені чужі, зате по вінця повен
Гріхів усіх, які лише існують.
Я, мавши владу, захитав би землю
І злагоди солодке молоко
У пекло вилив би, і світ ревінням
Наповнив.

М а к д у ф

О! Шотландіє, Шотландіє!

М а л ь к о л ь м

Скажи—подібний царювати гіден?
Розкрив себе я.

М а к д у ф

Гіден царювати?
Не гіден жити! О, нещасний краю
Під скіпетром скривавленим тирана!

Коли ти знов побачиш дні щасливі?
Твого престолу справжній спадкоємець
Себе своїм же словом проклинає
І сам ганьбить свій рід. Король, твій батько—
Він був святий. А королева—мати?
Навколішках частіш вона стояла,
Ніж сяяла на троні, і щодня
До смерті готувалася. Прощай!
Пороки, що своїми визнав ти,
Мене з Шотландії женуть. О, серце,
Твоїм надіям край!

М а л ь к о л ь м

Макдуф, твій правий гнів—
Дитина чесності—з душі моєї
Вагання чорні змив, тепер до тебе
Довір'я маю я. Макбет—диявол
Такими підступами вже не раз
Ловив мене, і тільки скромна мудрість
Мене спасла... Але нехай всевишній
Тепер розсудить нас, бо я віднині
Твоєму проводові віддаюсь.
Хулу беру назад; я відрікаюсь
Од наклепів, які на себе звів.
Вони мені чужі. Мене жінки
Не взнали ще, я присяг не ламав;
Свого добра не домагався навіть;
Завжди тримав я слово; навіть чорта
Не зрадив би я чортові, бо правду

Люблю, немов жигтя. Сьогодні вперше
На себе я збрехав. А правда в тому,
Що слухаю велінь землі своєї.
І ще раніше, ніж приїхав ти,
Старий наш Сівард вирушив туди
І десять тисяч воїнів повів.
З'єднаємося з ним, і праве діло
Наш спір благословить... Що ж мовчите?

М а к д у ф

Так раптом горе й радість примирити
Мені не легко.

Входить Лікар.

М а л ь к о л ь м

Ще поговоримо.

(До лікаря.)

Король виходить?

Л і к а р

Так, сер. Юрба нещасних вже чекає,
Щоб він їм допоміг. Хвороба їхня
Науці недоступна. А король
Торкнеться їх долонею святою—
І вмить одужають вони.

М а л ь к о л ь м

Спасибі.

[Виходить Лікар.]

Макдуф

Яка хвороба це?

Малькольм

То зветься—неміч.
Король тут справді творить чудеса.
Відколи в Англії живу, я часто
Їх бачив сам. Як молиться він богу,
Йому лише відомо, та лікує
Людей, які слабі на дивну неміч,
У виразках, опухлих, жалюгідних,
Цей лікарів одчай; на шиї хворим
Він вішає монетку золоту
З молитвою святою; кажуть люди,
Що королям—нащадкам заповість
Він чудодійну міць. А ще до того
Небесний дар пророцтва має він.
Благословення—над його престолом,
Він повен благодаті.

Входить Рос.

Макдуф

Хтось іде.

Малькольм

То мій земляк; але його не знаю.

Макдуф

Вітаю вас, кузене добрий мій.

М а л ь к о л ь м

Тепер узнав. О, боже, знищ усе,
Що нас чужими робить!

Р о с

Сер, амінь!

М а к д у ф

Ну, що в Шотландії?

Р о с

Крайно горя!

Сама на себе глянути боїться.
Не мати нам вона—могила наша;
Там посміхаються лиш нерозумні;
Там зойки, стогони повітря рвуть—
Ніхто не слухає; там люте лихо
Звичайним стало; похоронний подзвін
Ударить — не запитують, за ким.
І добрі люди в'януть швидше квітів,
Хвороби не діждавшись.

М а к д у ф

О, розповідь

Гірка й правдива!

М а л ь к о л ь м

В чім нова біда?

Р о с

Стара вже та, якій година віку.
Нова—щохвилі.

М а к д у ф

Як моя дружина?

Р о с

Їй добре.

М а к д у ф

Діти?

Р о с

Добре також їм.

М а к д у ф

Тиран на спокій їх не зазіхнув?

Р о с

Коли їх я лишив, були спокійні.

М а к д у ф

Не будьте на слова скупі. Як справи?

Р о с

Коли сюди повіз я свій вантаж
Тяжких новин, поширились чутки,
Що доброчесні люди повстають;
І ці чутки потверджені наочно:
Тирана військо вже в похід готове.

Пора! Тепер ви поглядом самим
Бійців Шотландських створите, жінки
На битву вийдуть!

М а л ь к о л ь м

Так утіште їх—
Ми їдемо. Король англійський нам
Дав Сіварда і десять тисяч війська;
У світі християнському нема
Солдата кращого.

Р о с

Коли б я міг
І вас утішити! Але мої
Слова в пустині слід було провити,
Де не почули б їх.

М а к д у ф

Кому те горе?
Усім? Або одній лише душі
Судилось лихо?

Р о с

Кожен чесний духом
Про це сумує; більша всіх журба—
Самому вам.

М а к д у ф

Коли вона моя,
То не затримуй, швидше дай мені.

Р о с

Не прокляніть навіки мій язик,
Який у ваші вуха тяжко вдарить
Бідою грізною.

М а к д у ф

Так... розумію.

Р о с

Узято замок ваш. Дітей, дружину
Зарізано. Не розповім докладніш:
До дичини забитої не хочу
Ще ваш додати труп.

М а л ь к о л ь м

О, праве небо!
Не насувайте капелюх на брови,
Журбу свою висловлюйте словами.
Мовчазне горе в серце калатає
І шепотінням серце розбиває.

М а к д у ф

І діти?

Р о с

Жінка, діти, слуги—всі,
Кого знайшли.

Макдуф

А я залишив їх.

І жінка вбита?

Рос

Я сказав.

Малькольм

Утіштесь!

Нам буде ліками велика помста,
Що зцілить горе наше.

Макдуф

Бездітний він. Усіх моїх коханих?
Сказали—всіх? Пекельний яструб! Всіх?
Усіх курчат моїх і мати їхню—
З одного вдару?

Малькольм

Сприймайте це як муж.

Макдуф

Я так зроблю;

Але й відчути мушу це як муж.
Ніколи не забуду я, що втратив
Усі мої скарби. Дивилось небо,
Не захищало їх? Макдуф, ти—грішник,
Забили їх за тебе! Я бридкий,

Не за свої, а за мої провини
Загинули. Дай покій, небо, їм!

М а л ь к о л ь м

На цьому камені свій меч гострїть,
Хай з горя гнів росте в палкому серці.

М а к д у ф

Я бабу розіграти міг очима,
А язиком—хвалька! О, миле небо,
Змети загати й віч-на-віч мене
З дияволом Шотландії зведи
На довжину меча! Як він спасеться,
То пощади його.

М а л ь к о л ь м

Ось мова мужа!
Ходім до короля; готове військо,
Лишилось попроситись нам. Макбет
Дозрів, його струсити час. Я знаю:
Хоч довга ніч, а день її здолає.

[*Виходить.*

ДІЯ П'ЯТА

СЦЕНА 1

Дунсінан. Передпокій у замку.

Входять Лікар і Придворна дама.

Лікар

Я вже дві ночі прочергував разом з вами, але досі не помітив істини у вашому оповіданні. Коли вона останній раз блукала?

Придворна дама

Відколи їх величність вирушили в похід, я часто бачила, як вона вставала з ліжка, надягала халат, відмикала шухлядку, виймала звідти папір, згортала його, писала на ньому, читала, потім запечатувала його й знову поверталась до ліжка; а проте, все це вона робила в глибокому сні.

Лікар

Цілковитий розлад організму: втішатися сном і одночасно діяти, мов наяву! В цьому сонному

збудженні, крім ходіння та інших вчинків, чи були випадки, коли вона щось говорила?

Придворна дама

Вона говорила, сер, те, чого я не повторю.

Лікар

Мені ви можете повторити, навіть мусите.

Придворна дама

Ні вам, ні будькому, бо я не маю свідка, який підтвердив би мої слова.

Входить леді Макбет із свічкою.

Дивіться, ось вона йде! Отак вона завжди ходить і, життям присягаюсь, міцно спить. Стежте за нею, сховайтесь.

Лікар

Де вона взяла свічку?

Придворна дама

Свічка стояла біля неї; світло завжди горить в її спальні; такий її наказ.

Лікар

Бачите, очі в неї розплющені.

Придворна дама

Так, але зір їх заплющений.

Лікар

Що це вона робить? Дивіться, як вона тре руки.

Придворна дама

Це для неї звична справа—отак вона ніби вмиває руки; мені доводилось бачити, як вона це робить цілу чверть години.

Леді Макбет

І все ж таки тут—пляма.

Лікар

Тихше!.. Вона говорить... Я запишу кожне її слово, щоб міцніше запам'ятати.

Леді Макбет

Геть, клята плямо! Геть, кажу!.. Раз... два... ну, час уже робити це... У пеклі темно... Фі, пане мій, фі! Солдат, а злякався! Чого нам боятись? Коли хто й визнає, то влада в наших руках, ніхто не в праві спитати звіту в нас. Але хто б міг подумати, що в старому стільки крові?

Придворна дама

Чуєте?

Леді Макбет

У Тана Файфського була дружина. Де вона тепер?.. Як? Невже ці руки ніколи не будуть чи-

стими?.. Годі про це, мій пане, годі про це: ви все псуєте цією тривоною.

Лікар

Атож, атож; ви взнали те, чого не мусили знати.

Придворна дама

Вона казала те, чого не мусила говорити, я цього певна. Богу тільки відомо, що вона знає.

Леді Макбет

І все ще тут запах крові. Всіх пахощів Аравії не вистачить для цієї маленької ручки. О, о, о!

Лікар

Які зойки! Великий тягар у неї на серці.

Придворна дама

Не хотіла б я мати таке серце в грудях навіть за королівську гідність усього тіла.

Лікар

Добре, добре, добре...

Придворна дама

Моліть бога, щоб було добре, сер.

Лікар

Ця хвороба—поза межами моєї науки... А проте, я знав людей, які блукали уві сні, а померли мирно в своїх ліжках.

Леді Макбет

Вимийте руки, надягніть халат; чому ви такі бліді?.. Та знов кажу вам, Банко похований; він не може вийти з могили.

Лікар

Ось як?

Леді Макбет

У ліжко, в ліжко! Хтось стукає в браму. Ходім, ходім, ходім, ходім! Дайте мені руку. Що зробив, того не переробиш. У ліжко, в ліжко, в ліжко!

[Виходить.]

Лікар

А тепер вона ляже в ліжко?

Придворна дама

Відразу.

Лікар

Шепочуть про недобре. Дії злі
Тривогу злу породять. Хворі душі
Глухим подушкам таємниці ввірять.
Духовника—не лікаря їй треба.
Прости нас, боже! Ви за нею стежте;
Всі небезпечні речі заберіть,
Її пильуйте. Так добраніч вам.

О, дивна річ і мозкові, й очам!
Я думаю... мовчу.

Придворна дама
Добраніч, лікарю.

[Виходить.]

СЦЕНА 2

Поле поблизу Дунсінана.

Барабани й прапори.

Входять

Ментіт, Кетнес, Ангус, Ленокс і солдати.

Ментіт

Англійці близько, їх веде Малькольм
Із дядьком Сівардом, з Макдуфом добрим;
Палає помста в них; їх праве діло
Збудило б для кривавої борні
І мертвого.

Ангус

Там, де Бірнамський ліс,
Зустрінемось: ідуть вони туди.

Кетнес

Хто знає—Дональбайн іде за братом?

Ленокс

Напевно, ні: бо в мене список є
Всього дворянства. Сіварда там син
І сила безбородих є, що мужність
Уперше доведуть.

Ментіт

А що тиран?

Кетнес

Укріплює він Дунсінан великий.
Сказився, кажуть. Ті, кому він менше
Ненависний, відвагою це звуть.
Одне лиш певно: поясом порядку
Не підперезати йому державу
Розхристану.

Ангус

Тепер він чуває,
Як тайні вбивства до долоней липнуть.
Бунти шохвильні зрадництво картають;
Наказам коряться лише з наказу,
А не з любові. Сан його тепер
На ньому висне—мантія гіганта
На куцім злодії.

Ментіт

Кого здивує
Збентеження його чуттів тривожних,

Коли усе, що міститься у ньому,
Себе за це кляне?

Кетнес

Отож, рушаймо
Служити тим, кому почесна служба—
Зустрінемося з лікарем вітчизни
І з ним, щоб край обмити, кров проллем
Усю до краплі.

Ленокс

Стільки, скільки слід
Пролити, щоб царський зросити цвіт,
А бур'яни—втопити. На Бірнам!

[Виходять, маршуючи.]

СЦЕНА 3

Дунсінан. Кімната в замку.

Входять Макбет, Лікар і Слуги.

Макбет

Доволі доповідей! Хай тікають!
Покіль Бірнамський ліс на Дунсінан
Не рушить, не боюсь. Малькольм?—хлоп-
чисько!
Його родила жінка. Духи знають

Всі судьби смертних, і мені сказали:
„Не бійсь, Макбет: кого родила жінка,
Той не здола тебе“. Зрадливі тани,
Тікайте до англійських ненажер!
Мій владний дух, моє спокійне серце
Не захитають сумніви та жах!

Входить Слуга.

Бодай у біса почорнів, шахраю!
Ти, як вершки, блідий. Гусак, та й годі!

С л у г а

Там десять тисяч їх...

М а к б е т

Як? Гусок, хаме?

С л у г а

Ні, солдатів, сер.

М а к б е т

Потри обличчя, нарум'янь свій ляк,
Негіднику. Яких солдатів, йолопе?
Та щоб ти здох! Ти так пополотнів,
Що всіх своїм обличчям налякаеш.
Яких солдатів, ти, сметанна пико?

С л у г а

Англійських, з ласки вашої.

М а к б е т

Геть! Забери цю пику!

[Виходить Слуга.

Сейтон!.. Гидко

Дивитись навіть... Сейтон!.. Битва ця

Навіки піднесе мене чи звалить.

Я довго жив, і на путі життя

У жовтолисту осінь перейшов.

Чи ж бачу те, що прикрашає старість—

Любов, покору, шану, юрми друзів?

Нема й не буде. Ні! Самі прокльони—

Хоч і не голосні, зате глибокі,

І ще—хвала... Ці жалюгідні душі

Охоче не хвалили б, та не сміють.

Сейтон!

Входить Сейтон.

Сейтон

Я тут, владарю мій.

Макбет

Які новини?

Сейтон

Все ствердилось, про що доповідали.

Макбет

Покіль мені з кісток не здерли м'яса,
Я битись буду. Броню!

Сейтон

Рано ще.

Макбет

Я надягну її.
По всій країні вершників жени—
Хай нишпорять, хай вішають усіх,
Які про страх говорять. Броню дай!
Як ваша хвора, лікарю?

Лікар

Король,

То не хвороба, а рясні видіння
Її турбують.

Макбет

Вилікуй її!

Ти зцілити не можеш душу хвору,
Із пам'яті викорчувати сум,
На мозку стерти записи тривожні,
Легким, солодким трунком забуття
Очистити отой тягар нечистий,
Який на серце душить їй?

Лікар

Тут хворий

Сам лікуватись мусить.

Макбет

Кинь ліки псам! Мені не треба їх!
Гей, броню дайте! Булаву мою!
Так вершників жени повсюди, Сейтон.
Від мене, лікарю, тікають тани.
Скоріше! Лікарю, якби ти міг
Землі моєї сечу дослідити,
Знайти її хворобу потаємну
І повернути їй здоров'я давне,—
Плескав би я тобі, луна плескала б,
І я відповідав би їй... Зніміть!
Який ревень і проносне яке
Очистить від англійців? Чув про них?

Лікар

Про ваші королівські готування
Ми чули дещо.

Макбет

(вказуючи збровностю на щит)

Це несіть за мною!
Ні смерті не злякаюсь я, ні ран—
Бірнамський ліс не йде на Дунсінан!

Лікар

(убік)

Якби я з Дунсінана врятувався—
Сюди б я більше вже не повертався.

[Виходять.]

СЦЕНА 4

Сільська місцевість біля Бірнамського лісу.

Барабан і прапори.

Входять Малькольм, старий Сівард зі своїм сином, Макдуф, Ментіт, Кетнес, Ангус, Ленокс, Рос і солдати, маршуючи.

М а л ь к о л ь м

Кузени, сподіваюсь, незабаром
Наш дім безпечний буде.

М е н т і т

Безсумнівно.

С і в а р д

Який ми бачим ліс?

М е н т і т

Бірнамський ліс.

М а л ь к о л ь м

Хай кожний наш солдат зрубає вітку
І понесе її: так ми сховаєм
Чисельність війська й обдурити зможем
Розвідників ворожих.

С о л д а т и

Зробим так.

С і в а р д

Відомо нам, що цей тиран зухвалий
У Дунсінані витримати хоче
Облогу нашу.

М а л ь к о л ь м

Це його твердиця
Остання, бо при нагоді найменшій
Усі—малі й великі—повстають,
А хто йому примушений служити,
Той служить проти серця.

М а к д у ф

Вірну думку
Зміцнімо ділом. Одягнімо зброю
Солдатської відваги.

С і в а р д

Час близький,
Коли ми зможемо сказати певно,
Що винні ми, що заслужили ревно.
Сподіванок хитливі міркування,
Удар меча вирішує змагання...
Так вирушаймо в бій!

[Виходять, маршуючи.]

СЦЕНА 5

Дунсінан. У замку.

Входять Макбет, Сейтон і Солдати з барабанами і прапорами.

Макбет

На мурах зовнішніх поставте стяги;
Усе ще крик „Ідуть!“ Міцний наш замок,
Сміється він з облоги. Хай стоять,
Аж поки трясця й голод їх пожруть.
Коли б їм наші не допомагали,
Ми стали б—борода до бороди—
І гнали б їх додому.

Жіночий плач за сценою.

Що за галас?

Сейтон

Король, я чую там жіночий плач.

[Виходить.]

Макбет

Смак остраху забув уже я майже...
Були часи, коли холонув я,
Почувши крик нічний, коли волосся
Ставало сторч від казки злої, наче
Живе. Тепер страхіттями я ситий;

Думкам убивці звична вже жорстокість
І не злякає більше.

Повертається Сейтон.

Що за плач?

Сейтон

Велителю, померла королева.

Макбет

Їй слід було пізніше вмерти;
Тоді знайшовся б час для слів таких.
Все завтра, та все завтра, та все завтра—
Дрібненькою ходою—день-у-день,
І так закінчується наш літопис.
Всі „вчора“ путь освітлювали дурням
До праху смерті. Вгасни, недогарку!
Життя—рухлива тінь, актор нікчемний.
Годину чваниться, горить на сцені.
І край... оповідання ідіота.
Палке та голосне, але нічого
Не значуще.

(Входить Гонець.)

Прийшов ти працювати язиком.
Скоріше!

Гонець

О, великий володарю,
Я мушу розповісти, що я бачив,
Та як зробити це?

Макбет

Отож, кажи!

Г о н е ц ь

На пагорбі стояв на варті я.
Дивився на Бірнам; аж раптом, бачу—
Ліс посувається.

М а к б е т

Брехун і раб!

Г о н е ц ь

Знесу ваш гнів, коли я вам збрехав,
Ви за три милі можете побачить;
Кажу вам, ліс іде.

М а к б е т

Коли ти брешеш—
Висітимеш на дереві найближчім,
Поки не висохнеш. Коли ж це правда,
То можеш сам повісити мене.
Вагаюсь, починаю розуміти
Лукавого диявола брехню,
Що так на правду схожа: „Ти не бійся,
Аж поки не пішов на Дунсінан
Бірнамський ліс“. І ліс тепер іде
На Дунсінан. До зброї, гей, до зброї!
Коли насправді вірна звістка клята,
То байдуже—лишатись, чи тікати.
Уже мені набридло сонце світу
І всесвіт я хотів би розвалити!
На сполох! Смерть, сюди! Вий, вітре, вий!
Зі зброєю вмирати йду на бій!

[Виходять.]

СЦЕНА 6

Дунсінан. Перед замком.

Барабан і прапори.

*Входять Малькольм, Старий Сівард, Макдуф
і їх військо з вітками.*

М а л ь к о л ь м

Ми підійшли. Щити зелені скиньте,
Явіться, воїни.

(До Сіварда.)

Шановний дядьку,
Ви й мій кузен—ваш благородний син,
Ведіть передових; Макдуф шановний
І ми на себе візьмемо все інше,
Як вирішено вже було.

С і в а р д

Прощайте!

Аби нам з ворогом зустрітись нашим:
Не зможем битись—головами ляжем.

М а к д у ф

На повний голос гряне трубна мова,
Співайте, в́сники загину й крові!

[Виходить.]

СЦЕНА 7

Інша частина поля.

Грім бою. Входить Макбет.

Макбет

Я до стовпа прикутий—не втечеш.
Зацькований ведмідь, я мушу битись.
Де той, кого не породила жінка?
Лиш він мені страшний.

Входить Молодий Сівард.

Молодий Сівард

Ім'я твоє?

Макбет

Злякаєшся, почувши.

Молодий Сівард

Ні, хоч би гарячіше всього пекла
Було воно.

Макбет

Ім'я моє—Макбет.

Молодий Сівард

Не міг би вимовити сам диявол
Ненависнішу назву.

Макбет

І страшнішу.

Молодий Сівард
Брехня, тиране! Доведу мечем,
Що брешеш ти!

Б'ються. Молодого Сіварда вбито.

Макбет

Тебе родила жінка.
І грізний меч мені—немов билинка
В руці того, кого родила жінка.

[Виходить.]

Грім бою.

Входить Макдуф.

Макдуф

Тут—бою грім. Явись мені, тиране!
Коли не мій удар уб'є тебе,
То гнатися за мною будуть душі
Моєї жінки та дітей моїх.
Рубати кернів—наймитів нещасних
Не можу я. Або тебе, Макбет,
Або я непощербленим у піхви
Вкладу свій меч. Ти мусиш бути там;
Про те, що там славетний воїн б'ється,
Гримлять мечі. Зведи мене з ним, доле!
Про це лише благаю.

[Виходить.]

Грім бою.

Входять Малькольм і Старий Сівард.

С і в а р д

Сюди, мій принц! Без бою здався замок;
Тирана люди б'ються на два боки
І доблесні в бою шляхетні тани;
Сама дається перемога вам,
Лишилось мало.

М а л ь к о л ь м

Нам зустрівся ворог,
Що сам нам допоміг.

С і в а р д

До замку, прошу.

[Виходять.]

Грім бою.

СЦЕНА 8

Інша частина поля.

Входить Макбет.

М а к б е т

Чи грати дурня римського і впасти
На власний меч? * Я бачу, іншим людям
Більш личать рани.

Входить Макдуф.

---

* „The Roman fool, and die on mine own sword“— Макбет має на увазі Марка Антонія, Брута і Катона Утічеського, які покінчили самогубством після поразки.

Макдуф

Сій, пекельний пес!

Макбет

З усіх людей тебе лиш уникав я.
Назад! Твоєї крові забагато
Є на душі моїй.

Макдуф

Я слів не маю!

Мій голос—у мечі моїм. А в мові
Ім'я тобі, мерзотнику кривавий,
Не прибереш.

Б'ються.

Макбет

Даремно тратиш сили:

Не розітнеш повітря на частини,
І лезом ранити мене не можеш.
Рубай мечем уразливі шоломи,
Бо зачароване життя мое
І відібрать його не може той,
Кого родила жінка.

Макдуф

Розчаруйся!

А біс, якому служиш ти, хай скаже
Тобі: з утроби матері Макдуфа
До строку витягли.

Макбет

Клянусь язик, який промовив це,
Бо ці слова мою злякали мужність!
Не вірте більше викрутам бісівським,
Обдурюють вони двозначно нас;
І здійснюючи те, що обіцяли,
Вони надію гублять. Я з тобою
Не битимусь!

Макдуф

Так здайся, боягузе.
Живи! Ми виставим тебе на глум,
Ми намалюємо на полотні
Тебе, рідка потворо, і напишем:
„Тирана тут показують“.

Макбет

Не здамся,
Щоб землю цілувати біля ніг
Малькольма, щоб мене цькувала чернь.
Хоч ліс Бірнама йде на Дунсінан
І хоч тебе не породила жінка,
Та спробую. Ось бойовим щитом,
Закрився я. Макдуфе, нападай!
Проклятий той, хто перший крикне: „Край!“

[Виходять, б'ючись.

Грім бою.

Відступ. Сурми.

Входять з барабанним бовм і з прапорами Малькольм, Старий Сівард, Рос, інші лани і Солдати.

М а л ь к о л ь м

Живі всі наші друзі, сподіваюсь.

С і в а р д

Когось нема; але, як бачу я,
Ми дешево купили перемогу.

М а л ь к о л ь м

Де наш Макдуф? Де син ваш благородний?

Р о с

(Сіварду)

Ваш син, мій тане, борг бійця сплатив.
Він жив лиш доти, доки мужем став;
Відвагою свої права підтвердив
І, ні на крок не відступивши в битві,
Загинув він, як муж.

С і в а р д

Так мертвий він?

Р о с

І з поля винесли його. Журбу
Не міряйте чеснотами його,
Тоді бо їй кінця не буде зовсім.

С і в а р д

Чи спереду поранений мій син?

Рос

У груди.

Сівард

Будь солдатом бога, сину.
Коли б синів мав більше, ніж волосся,
То смерті кращої не хотів би їм...
Вже проспівали відхідну йому.

Малькольм

Він більше горя заслужив, і я
Сплачу...

Сівард

Ні, більше він не заслужив.
Він, кажуть, добре вмер і все сплатив.
Так бог із ним!.. Ось радість нам нова.

Повертається Макдуф з головою Макбета на списі.

Макдуф

Привіт, король! Бо ти—король. Дивись—
Ось голова тирана. Вільні ми
Довкола тебе—перли королівства,
Зі мною душі їх тебе вітають;
З моїм зіллються їхні голоси;
Привіт, король Шотландії!

Усі

Привіт, король Шотландії!

Сурми.

М а л ь к о л ь м

Не будемо баритись, повнотою
За вашу ми заплатимо любов,
Усім заплатимо. Кузени, тани,
Гепер ви--графи. Титулом таким
Шотландія віншує перших вас.
Для інших діл іще нам час потрібний:
З вигнання друзів викличем, які
Уникли пасток пильного тиранства;
Поплічників жорстоких розшукаєм,
Що м'ясникові вбитому служили
І королеві бісовій його,
Яка сама вже лютою рукою
Позбавила себе життя. І все
Ми зробимо, що довго жде на нас,
Нам бог укаже місце, міру й час.
Спасибі всім! Запрошуєм на свято—
У Сконі будуть нас коронувати.

Сурми.

[Виходять всі.]

ПІСЛЯМОВА

За життя Шекспіра „Макбет“ надрукований не був. Перша публікація трагедії—folio 1623 р. Текст цього видання, що відтворювався в folio 1632, 1663 років, у першому окремому виданні трагедії (1673 р.), таким чином, є основним джерелом наших уявлень про п'єсу. Видання 1623 р.,—на жаль, рясніє багатьма друкарськими помилками і дає текст „Макбета“ в надзвичайно перекрученому вигляді. Відсутність прижиттєвих публікацій п'єси не дає змоги точно визначити дату її написання. Проте, на підставі натяків на політичні події, яких багато є в „Макбеті“, і деяких інших даних можна, хоч і дуже приблизно, встановити хронологічні межі створення „Макбета“. Очевидно, це 1605—1606 рр. „Шотландський“ характер п'єси пояснюється тим, що п'єса писалась за часів царювання Якова I, сина Марії Стюарт, шотландської королеви. Нарешті, велика кількість фантастичних епізодів у „Макбеті“ пояснюється любов'ю до демонології Якова I, який навіть написав спеціальний трактат з цього питання. В п'єсі розкидано натяки на са-

мого Якова („подвійна держава“) — у своєму титулі він об'єднував титули короля Англії і Шотландії.

Якщо окремі пасажі в „Макбеті“ завдячують своїм походженням п'єсі Міддлтона „Відьми“, то, в свою чергу, в деяких п'єсах (наприклад, Марстона та ін.), що з'явилися уже в 1606 році, можна знайти запозичення з „Макбета“. Всі ці дані дозволяють віднести написання трагедії до названого вище року. Безперечно, п'єса створювалась в період найвищого розквіту генія Шекспіра. Майстерність композиції, ліпки характерів, надзвичайна сила трагізму і дуже глибока ідейність, що є справжньою духовною атмосферою твору, відзначають п'єсу „Макбет“ печаткою геніальності. Створення „Гамлета“ і „Короля Ліра“ лишилось позаду. Але досвід цих творів відбився і на „Макбеті“. Не зважаючи на всю різницю між ними, всі три твори спаяні нерозривно. Переоцінка життєвих цінностей, почата Гамлетом, продовжується Ліром і завершується Просперо в „Бурі“. Але й Макбету належить певна частка участі в цій критичній перевірці світу.

Сюжет трагедії був знайдений Шекспіром у „Хроніці Англії, Шотландії і Ірландії“ Голіншеда. Але душа трагедії, її думка — належать Шекспіру. Історія Макбета в тому вигляді, як вона розказана Голіншедом, є звичайним епізодом боротьби за престол, династичного розбрату, тимчасової перемоги узурпатора і остаточної перемоги

справедливого і законного короля. Дункан і Макбет у Голіншеда позбавлені конкретних, індивідуальних рис, це—застиглі маски доброго короля і жорстокого тирана. Голіншед підкреслює в Макбеті талант полководця (він розбиває заколотника Макдональда, війська норвежського короля Свена, датського короля Канута), мстливість і кровожерність. З другого боку, права Макбета на шотландський престол безперечні—він двоюрідний брат Дункана. Банко схарактеризований рисами, близькими до образу Макбета,—наприклад, він—співучасник вбивства короля Дункана.

Історія Голіншеда не має фантастичного забарвлення. Відьми Шекспіра названі в хроніці жителями стародавнього світу (elder world)—і, зрозуміло, сцен з Гекатою немає в хроніці (проте, напевно чи вони взагалі написані Шекспіром). Ледве накреслено Голіншедом образ леді Макбет, „пламеневшей ненасытным желанием носить имя королевы“ („burning in unquenchable desire to beare the name of a Queene“). Послідовність подій у хроніці відповідає їх розгортанню у Шекспіра. Опис вбивства Дункана запозичений драматургом з другої частини хроніки Голіншеда (вбивство короля Дюффа Довальдом). Проте, не зважаючи на зовнішню близькість трагедії до її літературного першоджерела, Шекспір найменше виступає перед нами як інсценіровщик хронікальної розповіді. Навряд чи варто в межах даного короткого нарису спи-

нятись на розгляді відмін між п'есою і хронікою. Але зрозуміло, що, зберігши фабулу, Шекспір рішуче її переусвідомив, знайшов нову мотивацію вчинків дійових осіб, вдихнув життя в груди мертвих героїв і перевів увагу з подій зовнішніх на внутрішні. З кривавої династичної хроніки виникла одна з найглибших психологічних трагедій.

Звернемось же до п'еси і спробуємо встановити закономірності її побудови. „Макбет“ — одна з найбільш стислих і бурхливих п'ес Шекспіра. Вона майже вдвоє коротша від „Гамлета“. Риторика, любовання словом у „Макбеті“ помітні дуже мало. Дія нестримно і неминуче прямує до фатальної розв'язки. „Макбет“, як і „Король Лір“, насичений кров'ю і жахом. Це — найпохмуріша п'еса Шекспіра.

Дія „Макбета“ відноситься до середини XI століття. Гуманізм великого драматурга яскраво позначився на його активній ненависті до феодалізму. Найвища цінність життя — людина (а це — кінцевий філософський висновок драматургії Шекспіра), — звідси войовниче заперечення ним усієї системи феодальних відносин. Шекспір аж ніяк не був співцем абстрактної людини. Його героями є люди, розкриті в єдності соціальних і психологічних рис. І таким є, насамперед, Макбет. Образ його драматург дав у розвитку. Це не природжений злочинець, не людина, народжена з схильністю до тиранії і жорстокості. Макбет — чесний солдат, сила і розум

якого—в його мечі. Він безмежно мужній і хоробрий. Така в нього і репутація. Варто прислухатись до епітетів, якими наділяють Макбета в першій дії трагедії: „brave Macbeth,—well he deserves that name, Disdaining fortune“—Макбета не дарма хоробрим звуть, „зневажив долю він“; „Valour’s minion“—„коханець доблесті“. Дункан називає Макбета „Worthy gentlman“—„Достойний рицар“. Роський тан, описуючи поєдинок героя з норвежським королем, говорить про Макбета: „Bellona’s bridegroom“—„Белони наречений“. Всі епітети, що характеризують головного героя трагедії, єдині своїм значенням. Подвиги відважного тана є експозицією його характеру.

Пророцтва відьом падають на чудово розпушений ґрунт—душу Макбета. Перші їх слова змушують Макбета насторожитись. Він жадібно слухає їх віщування. Те, в чому він сам собі не насмілювався признатись, сказано і вже починає здійснюватись (кавдорське танство). Королівська влада із мрії стає майже реальністю. Шлях до неї лежить через вбивство. Думка про злочин жахає Макбета:

Думкі, де вбивство ще в уяві тільки,
Струсили всю істоту, сили слабнуть
Від здогадів...

Потрібний поштовх ззовні, щоб Макбет при звичайся до цієї думки, щоб він відчув існування Дункана як перешкоду на своєму шляху і прийшов

до висновку про необхідність вбивства. Але було б надто прямолінійно, надто безпосередньо зразу ж після зустрічі з відьмами приводити Макбета в Інвернес до дружини. Для того щоб сміливий воїн став убивцею, він має пройти довгий шлях. Убивство не може легко увійти в свідомість—і Шекспір у четвертій картині першого акту приводить Макбета до Дункана. Честолюбність, розпалена пророцтвом відьом, дістає нову поживу: король робить своїм спадкоємцем старшого сина—Малькольма. Ще одна перепона стає на шляху Макбета.

Принц Кемберлендський! Ось він, той поріг,
Де впав би я, коли б зійти не зміг.

І якщо наприкінці попередньої сцени Макбет боявся навіть і думати про вбивство, то зараз він думає про інше:

О світло зір! Ти променів не лий
На темний, на глибокий замір мій,
Мруж око над рукою! Бо страшні
Діла руки судилися мені.

Злочин став засобом усунути „поріг“, нетерпіння прийшло на зміну огиді до вбивства. Атмосфера, в якій живе Макбет, „Белони наречений“, психологічно схиляє його на вбивство. Пророцтва „віщих сестер“—це голос долі. Чи може, чи повинен Макбет чинити опір її велінню? Відцентрова сила честолюбності захоплює героя на шлях злочину. І коли він внутрішньо, теоретично усвідо-

мив мниму необхідність цього злочину, Шекспір переносить дію в замок Макбета. Тут вбивство повинно відбутись—і відбутись неминуче.

Нелегко прийшов Макбет до вбивства. Ми знали, що він хоробрий, а леді про нього каже: „Милосердя молоком ти надто повний“ („milk of human kindness“), і що він, хоч і має честолюбність, але позбавлений „злови“ (illness). Леді Макбет доповнює свого чоловіка. Вона додає йому рішучості, активізує його волю до злочину. Дуже характерним є діалог подружжя (I, 6):

Макбет

Дункан приїде в ніч.

Леді Макбет

Коли ж від'їде?

Вона читає думки Макбета, як це робили і три відьми. Все найкраще в Макбеті скероване проти вбивства. Він намагається пробудити заснуле сумління спогадом про те, яким добрим і милосердним є Дункан, та коли Макбет робить останню спробу втриматись на дорозі честі, приходять леді Макбет, приносячи з собою рішучість.

Остання сцена першого акту—фінальний акорд, який завершує душевні вагання героя. Страшна сцена вбивства—одна з кращих і найпатетичніших у Шекспіра—починає новий етап душевного життя Макбета і леді Макбет. Це душевна кульмінація

обох героїв. І обидва вони, хоч і по-різному, падають жертвами свого злочину. Вчинений злочин знищує все людське в душі Макбета. На місце втраченого стає холодна недовіра до людей, тупа і непотрібна жорстокість, необхідність іти на нові злочини, щоб захистити вкрадений престол. Чим болісніші муки сумління, тим жорстокішим і нещаднішим стає Макбет. І якщо раніше він міг пишатись „золотим судженням“ („golden opinions“) народу про нього, то тепер ненависть до злого тирана змінила колишню повагу до хороброго воїна. Леді Макбет, яка весь час напружувала всю свою волю, не витримала нелюдського напруження—і душа її надломилась.

Критики, які закидали Шекспіру непослідовність (були такі дотепні критики!) і, зокрема, те, що він дав леді Макбет чоловічий характер, а самому Макбету—жіночу слабу волю, очевидно, не уважно прочитали п'єсу. Виконавши свою місію і полігши її жертвою, леді Макбет зникає з трагедії. Божевілля приходить до героїні перед смертю, Макбет цільніший, міцніший від своєї дружини. Він не падає під тягарем мук сумління, але приходить на кінець п'єси внутрішньо спустошеним і мертвим. Влада, до якої він так уперто прагнув, як виявилось, була привидом, перший злочин—початком довгого ланцюга інших злочинів. Філософія Макбета, який розлучається з життям, глибоко песимістична і безнадійна:

„Вгасни, недогарку!
Життя — рухлива тінь, актор нікчемний.
Годину чваниться, горить на сцені—
І край... оповідання ідіота
Палке та голосне, але нічого
Не значуще.

Основний зміст трагедії — в філософському плані — проблема державної влади. Тиранія неминуче тягне за собою загибель тирана. Тільки та влада законна, яка спирається на споконвічні сподівання народу і відповідає його вимогам. Чому неминуче приходить кінець Макбета? На це дає відповідь весь розвиток трагедії:

Щоранку
Нових удів, нових сиріт ридання
В обличчя неба б'ють, і стугонить
Воно, немов з Шотландією разом
Горюючи...

Макбет гине, бо океан народного гніву підмиває підніжжя його трону. Не божественна помста карає його, але людська.

В самому собі несе Макбет свою загибель. Злочин неминуче тягне за собою і кару. Якщо Гамлета непокоїли посмертні сні, то Макбета більше тривожить поцістороння відповідальність за злочин.

Питання про фантастичний елемент у трагедії неодноразово було предметом дослідження. Власне, байдуже, чи вірив Шекспір в існування відьом чи ні (очевидно, вірив). Фантастичне має в мистецтві таке ж право на існування, як і реальне, бо воно

покликане розкрити дійсність. Для чого потрібні в „Макбеті“ відьми? Коли б їх бачив тільки Макбет, ми могли б сказати, що це—втілення його помислів, реалізація прихованих його прагнень. Але відьом бачить також і Банко і, нарешті, вони з'являються й тоді, коли на сцені немає нікого з дійових осіб. І все таки відьми існують тільки тому, що живе честолюбність в душі Макбета. Відьом зустрічають Банко і Макбет. Банко вважає їх лиховісними старухами і не надає їх пророцтвам ніякого значення. Макбет же чує в їх словах те, що досі приховано звучало в його душі. І тому віднині вони з'являються лише йому одному, бо інакше він з самого початку був би вже візіонером.

Скупо, але дуже виразно створює Шекспір колорит епохи, жорстокі звичаї, передає згущену і похмуру атмосферу. Макбет—центральна фігура трагедії. Йому не протистоїть антагоніст (Юлій Цезар—Брут, Яго—Отелло)—і це зрозуміло, бо хто б не був противником Макбета—Макбет неминуче загине, бо він самотній, а проти нього—весь народ, вся країна.

В грозу і бурю починається трагедія, в огні і битві вона завершується. П'єса насичена грозовою атмосферою. Відповідно до загальної трагедійної настроєності твору, елементи юмору звучать дуже слабо. Єдина комічна сцена покликана ще більше відтінити безвихідну похмурість трагедії (Д. II, 3).

В драматургічному відношенні Макбет побудований дуже міцно. Якщо перший акт завершує експозицію образів і ситуацій, починаючи розвиток дії, то другий акт приносить кульмінацію і поворот. Третій і четвертий акти—рух дії по новому руслу, а п'ятий акт—катастрофа і розв'язка.

Для втілення на театрі трагедія становить величезні труднощі. Шекспір часто показує своїх героїв уже на початку в останній межі напруження духовної енергії. Якщо кульмінації досягнуто на першому етапі, як же йти далі? Чи не буде спадати драматичне напруження у фіналі? Сценічна історія Макбета менш блискуча і має значно менше перемог, ніж історія втілення інших п'єс Шекспіра.

Вперше п'єса була представлена на сцені в 1611 році, як це видно з щоденника Сімона Формана. Н. Стороженко відзначає: „В описі цьому заслуговують на увагу дві деталі: поперше, після вбивства Дункана ні Макбет, ні леді Макбет ніяк не можуть змити кров з своїх рук, що дуже непокоїть їх, і подруге—тоді як Макбет піднімає тост за Банко, тінь останнього сідає ззаду на стілець, приготовлений для Макбета. Коли ж Макбет раптом повертається і хоче зайняти своє місце, тінь дивиться просто у вічі йому“¹.

Більше ніяких відомостей про постановки п'єси за життя драматурга ми не маємо. 1648-1649 рік

---

¹ Н. Стороженко. Опыты изучения Шекспира.

приносить перемогу пуританам і театр перестає існувати. В епоху Реставрації замість оригінального Шекспіра на сцені починають ставити переробки його творів, зроблені Девенантом, Драйденом, Тетом і багатьма іншими. Народний художник стає неприйнятним для придворних кіл і його починають підстригати під гребінку класицизму. Трагедії перетворюються в пасторалі, в яких дається багато музики і дивертисментних номерів.

В щоденнику Семюеля Пепіса (Samuel Pepis) ми читаємо під записом за 5/XI 1664 р.: „В герцогському театрі (To the Dukes house) дивився „Макбета“, дуже хорошу п'єсу (pretty good play), чудово поставлену“.

Дальші записи розкривають нам особливості цієї „чудової“ постановки:

„7/I 1667 р. в герцогському театрі ішов „Макбет“—прекрасна п'єса, яка подобається всім, особливо завдяки дивертисментові (especially divertissement)“. Як можна судити на підставі наявних даних, переробка Макбета, виконана Девенантом, і постановка п'єси мали на меті надати трагедії характеру феєрії. Музика Метью Локка відповідала такій трактовці п'єси. І тільки виконання головної ролі Беттертоном розкривало задум Шекспіра. Традиції Беттертона перейняв Квін. Великий Гаррік вперше зіграв Макбета, очищеного від перекручень, в 1744 році. Як можна судити з свідчень сучасників, Гаррік в образі гламі-

ського тана відтіняв його ненажерну честолюбність і душевну спустошеність, що була результатом її перемоги.

Геніальна Сіддонс була кращою виконавицею ролі леді Макбет у XVIII столітті. Потім роль леді Макбет грала Аделаїда Рісторі, яка в своєму виконанні підкреслювала демонічні риси цього образу, екстатичність і одержимість. Найбільше їй вдавалась сцена вбивства і божевілля, коли леді Макбет повторює механічно всі рухи, якими вона закликала чоловіка до вбивства. Не зовсім вдало виконав роль Макбета Едмунд Кін. З англійських виконавців ролі Макбета треба назвати Макреді і Ірвінга, які зробили спробу реалістично витлумачити образ головного героя. Макбет входив в шекспірівський репертуар Росії і Сальвіні.

На російській сцені виконавцями головних ролей були А. І. Южин і Н. М. Єрмолова, а пізніше Ю. М. Юр'єв. На українській сцені „Макбет“ був поставлений в 1937 році в м. Сталіно народним артистом УРСР В. Васильком.

Неодноразово „Макбет“ покладався на музику. З опер можна назвати „Макбета“ французького композитора Іпполіта Шеллара (1827), написаного на лібретто Руже де Лілля, автора „Марсельєзи“. В 1847 році оперу „Макбет“ написав Д. Верді (лібретто Піаве). Композитор поставив перед собою завдання створити психологічну музикальну драму романтичного типу. Увертюри в опері немає, її

замінює невелика прелюдія, побудована на чергуванні похмурих і ліричних епізодів. В інтродукції проходять теми Макбета, леді Макбет і відьом. Три відьми перетворені в три хори відьом (для сильнішого враження). В опері помітне ще вагання між формами старої опери і новими завданнями, обумовленими драматургією Шекспіра.

Арія леді Макбет (I дія), що висловлює її зрілий уже намір вбити Дункана, має бравурний характер, нейтральний відносно дії. І навпаки, глибоким драматизмом пройнята картина вбивства. Верді майстерно передав похмуру, моторошну нічну сцену (крики сови, удар дзвону). Сцена бенкету і з'явлення привида Банко побудована на контрасті веселощів і жаху. Інтродукція вводить слухача в третій акт (сцена в печері, яка завершується сном Макбета). Могутній траурний марш закінчує оперу, в якій Верді зробив спробу утвердитись на позиціях шекспірівського реалізму.

З інших композиторів, які звертались до теми трагедії, треба назвати Ріхарда Штрауса, автора симфонічної поеми „Макбет“ (1890). Прекрасно схоплено композитором зловісний колорит трагедії. Музику до сцени в печері написав Н. Черепнін. Можна ще назвати музикальне оформлення трагедії Н. Вишнеградського і А. Гаука (спектакль Великого драматичного театру).

П'єса неодноразово перекладалась російською мовою: А. Ротшевим (СПБ. 1830, з німецького

перекладу Шіллера), Н. Вронченком (СПБ. 1837), Н. Кетчером, А. Кронебергом (М. 1862), Н. Ліхоніним, Ф. Устряловим, С. Юр'євим (М. 1884), А. Соколовським, А. Данилевським, П. Каншиним, С. Соловйовим, А. Радловою.

Українські переклади—К. Федьковича (з німецької), П. Куліша, С. Гусака (ненадрукований). Новий переклад Ю. Корецького, що його читач тепер дістає до рук, перевищує всі попередні українські переклади точністю відтворення оригіналу і поетичністю.

Редактор
Б. Г у р м а н

★

Літредактор
А. Д і н а б у р г

★

Художн.-технічн. редактор
М. Д м и т р і є в с ь к а

★

Коректор
М. С т е н и я к

Здано до складання 10/VI 1940 р.
Підпис. до друку 6/VIII 1940 р.

БФ—204.

Тир. 5000. Зам. № 378. 5¹/₄ друк.
арк. 2²/₃ пап. арк., ф. 60 х 92 см.
В 1 друков. арк — 47 тис. л.
Надруковано на фабриці ху-
дожнього друку Державного
Вид-ва „Мистецтво“. Харків,
Пушкінська, 44.

Ціна 5 крб. 50 к.